

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
Ш.ЕСЕНОВ АТЫНДАҒЫ КАСПИЙ МЕМЛЕКЕТТІК ТЕХНОЛОГИЯЛАР
ЖӘНЕ ИНЖИНИРИНГ УНИВЕРСИТЕТІ**

ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАР ИНСТИТУТЫ

«ТАРИХ ЖӘНЕ ФИЛОСОФИЯ» КАФЕДРАСЫ

ҚАМИЕВА Г.Б.

**«ОРТА ҒАСЫРЛАР ТАРИХЫ» ПӘНІН ОҚЫТУ БАРЫСЫНДА СӨӨЖ
ЖӘНЕ СӨЖ ОРЫНДАУДЫҢ ӘДІС-ТӘСІЛДЕРІ
(Оқу-әдістемелік құрал)
5В011114 – «ТАРИХ»**

Ақтау – 2011

ӨӘЖ 94(100)"05

КБЖ 63.3 (0)4

Қ 16

Пікір жазғандар: тарих ғылымдарының докторы Бердығожин Л.С.,
тарих ғылымдарының кандидаты Медиханова А.Б.

Қамиева Г.Б.

Қ 16 «Орта ғасырлар тарихы» пәнін оқыту барысында СООЖ және СӨЖ орындаудың әдіс-тәсілдері: Оқу-әдістемелік құрал. – Ақтау: Ш.Есенов атындағы КМТЖИУ, 2011. – 79бет.

ISBN 978-601-7276-66-9

«Орта ғасырлар» тарихы пәні бойынша дайындалған оқу-әдістемелік құрал жоғарғы оқу орындарының оқу жұмыс бағдарламасына және пәннің типтік бағдарламасына толық сәйкес келеді

5B011114 – «ТАРИХ» мамандығы бойынша оқитын студенттерге арналған.

ӨӘЖ 94(100)"05

КБЖ 63.3 (0)4

Ш.Есенов атындағы Каспий мемлекеттік технологиялар және инжиниринг университетінің Оқу-әдістемелік Кеңесінің шешімі бойынша баспаға ұсынылған.

ISBN 978-601-7276-66-9

©Ш.Есенов атындағы КМТЖИУ, 2011.

Кіріспе

«Орта ғасырлар тарихы» пәнін оқыту барысында СОӨЖ және СӨЖ орындаудың әдіс-тәсілдері» атты оқу-әдістемелік құрал 5B011114 – «Тарих» мамандығына арналған және мемлекеттік жалпыға міндетті білім беру стандарттары мен типтік оқу құралдарына сәйкес жасалды.

Ұлттық университеттерге арналған орта ғасырлар тарихы – V ғасырдан XVII ғасырдың ортасына дейінгі Батыс және Орталық Еуропа елдерінің, сонымен қатар Византияның тарихын қамтиды, яғни феодализмнің пайда болуынан оның ыдырауы мен капиталистік қатынастарының генезисіне дейінгі аралықты қамтиды. Сол кезеңдегі Азия мен Африка елдерінің, Ресейдің тарихы мен мәдениет тарихы бөлек пән ретінде оқытылады.

Орта ғасырлар – феодалдық қатынастардың тууы, қалыптасуы, гүлденуі, және ыдыраудың, қазіргі Еуропа мемлекеттерінің және оның ұлттар мен ұлыстардан пайда болуы және азаматтың пайда болуының маңызды кезеңі. Орта ғасырларда римдік-католиктік, православиелік және протестанттық шіркеудің және христиандық діни ілімнің негізі қалыптасады. Кейінгі антикалық немесе варварлықтан дамыған қалалық және рыцарьлық мәдениет, университеттердің пайда болуы, Қайта өркендеу дәуірінде нақты көрініс тапқан гуманистік көзқарастың тууына дейін қоғамның рухани дамуында тереңдеген өзгерістердің болуы. Сонымен қатар орта ғасырлар тарихы – шиеленіскен әлеуметтік қайшылықтар, қырғын соғыстар, әртүрлі эпидемиялар, еркін ойды басып-жаныштау, отарлық жүйенің басталуы.

Орта ғасырлар тарихын оқу феодалдық құрылыстың дамуының жолдарын ашып беруге, оның әртүрлі елдерде пайда болуының ерекшеліктерін анықтауға мүмкіндік береді. Ол үшін бағдарламаны жасауда феодализм кезеңіне сипаттама берген, кейінгі кезде шыққан ғылыми монографиялық еңбектер алынып, соның негізінде жалпы даму заңдылықтары әр елдің өзіне тән ерекшеліктері бойынша қарастырылады. Бағдарламаға сәйкес, курсты зерделеу барысында соңғы кездердегі жаңа тарихнамалық мағлұматтар, тарих ғылымының қазіргі дәрежесіне сәйкес келетін әртүрлі көзқарастар қарастырылады. Жеке курстар оқытылмайтын болғандықтан пәннің аясында оңтүстік славяндар тарихына арналған арнаулы бөлімдер де зерделенеді.

Орта ғасырлар кезеңіндегі қоғамның тарихи дамуын теориялық-тарихи, тәжірибелік және іскерлік көзқарас негізімен студенттерге оқыту қазіргі кездегі тарихи жағынан өзекті болып табылады. Пәнді оқыту барысында пәнаралық байланыстарға, әсіресе, «Ежелгі дүние» тарихы, «Қазақстан тарихымен, баса назар аударылады.

«Орта ғасырлар» тарихы пәні бойынша дәріс мазмұны оқу бағдарламасымен белгіленіп, оның сәйкес болуы қадағаланса, студенттердің өзіндік жұмысының мазмұнын таңдауда біршама еркіндік болады. Өзіндік жұмыстардың еріктілік сипаты студенттердің қызығушылығы, қабілеті, дербес бейімділігі, танымдық бастамашылығы мен дербестігі бойынша ұйымдастыруға мүмкіндік береді. Жалпы, студенттердің өзіндік жұмыстары кредиттік оқыту жүйесіндегі оқу үрдісінің басты бір бөлігі болып саналады. Кредиттік оқыту жүйесі білім алушы

мен оқытушының оқу жұмысы көлемінің біріздендірілген өлшем бірлігі ретінде кредитті қолдану арқылы, білім алушының пәндерді таңдауы және реттілікпен оқуын өз бетінше жоспарлауы негізінде оқыту болып табылады.

Студенттің оқытушының басшылығымен орындайтын өзіндік жұмыстары (СОӨЖ) – арнайы белгіленген уақытта алдарына қойылған дидактикалық мақсатты орындау үшін оқытушының ұйымдастыруымен жүретін білімді іздеуге, оны ұғыну мен бекіту, біліктіліктері мен дағдыларын қалыптастыру және дамыту, алған білімдерді жинақтау және жүйелеуге негізделген студенттің іс-әрекеті. СОӨЖ кезінде студентке консультация беріледі, бақылау және орындалған жұмыстарға тексеру жүргізіледі.

Студенттің өзіндік жұмысы (СӨЖ) – оқытушының тапсырмасымен және әдістемелік басшылығымен, оның тікелей қатысуынсыз орындалатын студенттің жоспарланған жұмысы. СӨЖ сабақтарының мақсаты – студенттердің кәсіби қызметіне қажетті гуманитарлық ойлау және интеллектуалды қабілеттерін жаңа оқу пәнін меңгеруде қажетті жаңа білімдермен қаруландыру. СӨЖ арқылы студенттер жаңа материалдарды логикалық, өзара байланысты негізде меңгеруге дағдылануға және оқылған материалға талдау жасап өз ойын сенімді дәлелдей білуге үйренеді.

Студенттердің өзіндік жұмыстарының мазмұнын пән бойынша берілген тапсырмалардың жекелеген бөлімінің немесе тақырыптарының негізгі мазмұны құрайды. Олар, ең алдымен, дәріс курсының материалдарын қайталауға және пысықтап, тиянақтауға, сондай-ақ ішінара пәннің дәріс курстарында қаралмайтын бөлімдері бойынша қосымша білім алуға арналады.

СЕМИНАР САБАҚТАРДЫ ОРЫНДАУҒА АРНАЛҒАН ӘДІСТЕМЕЛІК НҮСҚАУЛАР.

1-тақырып. Орта ғасырлар тарихына кіріспе.

1. «Орта ғасырлар» және «феодализм» түсініктерінің мазмұны, олардың ХҮ – ХХ ғ.ғ. тарихнамада көрсетілу ерекшелігі.
2. Феодалдық қоғамдық жүйе және оның ерекшеліктері.
3. Жерге феодалдық меншіктің орнауы. Феодалдық рента және оның нысандары (формалары).

Мақсаты: құлиеленушілік қоғамның ыдырауы, «Орта ғасырлар» және «феодализм» түсініктерінің мазмұны, феодалдық қоғамдық жүйенің алдыңғы кезеңдермен салыстырғандағы өзіндік ерекшеліктері мен жалпы сипатына талдау жасау.

Әдістемелік нұсқау: сұрақ-жауап әдісі бойынша оқу тобы шағын топтарға бөлініп, қарастырылатын мәселелер жөнінде өзіндік пікірлері мен көзқарастары тыңдалады, түп-деректермен жұмыстарына көңіл бөлінеді.

Әдебиеттері:

1. Хрест. по истории средних веков./ Под ред. С.Д.Сказкина. М., 1961-1963. Т. 1-2.
2. Грацианский Н.П. Из социально-экономической истории западно-европейского средневековья. М., 1960.
3. Европа в средние века: экономика, политика, культура. Сб. статей. К 80-летию акад. С.Д.Сказкина. М., 1972.
4. История Европы с древнейших времен до наших дней. В 8 т. М., 1992. Т. 2. Средневековая Европа. М., 1993.
5. Идеино-политическая борьба в средневековом обществе. М., 1984.
6. Классы и сословия средневекового общества. / Под ред. З.В.Удальцовой. М., 1988.
7. Колесницкий Н.Ф. Феодалное государство (Ү – ХҮ в.в.). М., 1967.
8. Неусыхин А.И. Проблемы европейского феодализма. Избр.тр. М., 1979.
9. Введение в специальные исторические дисциплины. М., 1990.
10. Проблемы развития феодальной собственности на землю. М., 1979.
11. Господствующий класс феодальной Европы. М., 1989.

2-тақырып. Рим империясындағы дағдарыс.

1. Құлдардарды қанау түрінің өзгеруі. Пекулий, эмфитевтік жалдау.
2. Патронат және коммендация. Колонаттың дамуы.
3. Қалалардың, сауданың құлдырауы және натуралды шаруашылыққа қайта оралу.
4. III – V ғ.ғ. қоғамдық және мемлекеттік құрылыстағы өзгерістер. Жаңа мемлекеттік жүйенің туа бастауы.

Мақсаты: қарастырылып отырған мәселелердің негізінде Рим империясының дағдарысқа килігуінің себептерін анықтау.

Әдістемелік нұсқау: оқу тобы шағын топтарға бөлініп, қарастырылатын мәселелер жөнінде өзіндік пікірлері мен көзқарастары тыңдалады, терминдермен жұмыс жүргізіледі.

Әдебиеттері:

1. Хрестоматия по истории средних веков. / Под ред. С.Д.Сказкина. М., 1961-1963. Т. 1-2.
2. Грацианский Н.П. Из социально-экономической истории западно-европейского средневековья. М., 1960.
3. Европа в средние века: экономика, политика, культура. Сб. статей. К 80-летию акад. С.Д.Сказкина. М., 1972.
4. История Европы с древнейших времен до наших дней. В 8 т. М., 1992. Т. 2. Средневековая Европа. М., 1993.
5. Идеино-политическая борьба в средневековом обществе. М., 1984.
6. Классы и сословия средневекового общества. / Под ред. З.В.Удальцовой. М., 1988.
7. Колесницкий Н.Ф. Феодалное государство (У – XV в.в.). М., 1967.
8. Неусыхин А.И. Проблемы европейского феодализма. Избр.тр. М., 1979.
9. Политические структуры эпохи феодализма в Западной Европе (VI – XII в.в.). Л., 1990.
10. Проблемы развития феодальной собственности на землю. М., 1979.
11. Сказкин С.Д. Очерки по истории западноевропейского крестьянства в средние века. М., 1968.
12. Антология педагогической мысли христианского средневековья. / Сост. и ред. В.Г.Безрогов, О.И.Варьяш. М., 1994. Т. 1-2.

3-тақырып. Варварлық тайпаларда ру-тайпалық құрылыстың ыдырауы.

1. Ежелгі кельттердің шаруашылық өмірі және қоғамдық құрылысы.
2. Ежелгі германдықтардың аграрлық қатынастары.
3. Ежелгі славяндардың шаруашылық өмірі және қоғамдық құрылысы.

Мақсаты: ежелгі кельттердің шаруашылық өмірі мен қоғамдық құрылысы, Римнің галл кельттерін жаулап алуы, олардың романдануы, ежелгі германдықтардың аграрлық қатынастары, ежелгі славяндардың шаруашылық өмірі мен қоғамдық құрылысы, аграрлық қатынастары туралы қарастыру.

Әдістемелік нұсқау: қарастырылатын мәселелер оқу тобының жалпы дайындығы бойынша сұрақ-жауап әдісі арқылы тексеріледі, тарихи деректермен жұмыс жасай білулеріне ерекше назар аударылады.

Әдебиеттері:

1. Хрестоматия по истории средних веков. / Под ред. С.Д.Сказкина. М., 1961-1963. Т. 1-2.
2. Антология педагогической мысли христианского средневековья. / Сост. и ред. В.Г.Безрогов, О.И.Варьяш. М., 1994. Т. 1-2.
3. Грацианский Н.П. Из социально-экономической истории западно-европейского средневековья. М., 1960.

4. Европа в средние века: экономика, политика, культура. Сб. статей. К 80-летию акад. С.Д.Сказкина. М., 1972.
5. История Европы с древнейших времен до наших дней. В 8 т. М., 1992. Т. 2. Средневековая Европа. М., 1993.
6. Проблемы развития феодальной собственности на землю. М., 1979.

4-тақырып. Рим империясының құлауы және Еуропада варварлық мемлекеттердің құрылуы.

1. Батыс Еуропада варварлық мемлекеттердің құрылуы:
 - а) Вестгот-Тулуз корольдігі;
 - ә) Солтүстік Африкадағы Вандал-Алан корольдігі;
 - б) бургундар корольдігі;
 - г) Ү ғ. ғұндардың Батыс Еуропаға басқыншылығы;
 - ғ) Италияда остготтар корольдігінің құрылуы;
 - д) Солтүстік Италиядағы лангобардтар корольдігі;
2. V – VI ғ.ғ. Батыс Еуропадағы әлеуметтік-экономикалық, саяси-этникалық өзгерістер.

Мақсаты: Рим империясының аумағына вестготтардың баса-көктеп кіруі, вестготтардың Италияға жорығы, Вестгот-Тулуз корольдігінің құрылуы, Солтүстік Африкада Вандал-Алан корольдігінің құрылуы, бургундардың қоныс аударуы және олардың Оңтүстік-Шығыс Галлияға корольдік құруы, ғұн тайпа одағы, Аттиланьң жорықтары және Рим империясын әлсіретудегі олардың ролі, Каталаун шайқасы, Батыс Рим империясының құлауы, Остгот корольдігінің құрылуы, Италияда Лангобард корольдігінің құрылуы, варварлық жаулап алушылықтардың салдары туралы қарастыру.

Әдістемелік нұсқау: қарастырылатын мәселелер ауызша талданады, студенттерден жауаптарын дәлелдеп шығулары және өзіндік ой-қорытуларын жасай білулері талап етіледі, картамен жұмыс жүргізіледі.

Әдебиеттері:

1. Древние германцы. Сб. документов. / Сост. Б.Н.Граков, С.П.Иоравский. М., 1973.
2. Хрестоматия по истории средних веков. / Под ред. С.Д.Сказкина. М., 1961-1963. Т. 1-2.
3. Шервуд Е.А. Законы лангобардов. М., 1992.
4. Грацианский Н.П. Из социально-экономической истории западно-европейского средневековья. М., 1960.
5. Дворецкая И.А. Организация управления в остготском королевстве. ВВ. Т. 21., М., 1962.
6. Буданова В.П. Готье в эпоху Великого переселения народов. М., 1990.
7. Серотенко В.Т. История международных отношений в Европе во второй половине IV начале VI в. Премь, 1975.
8. Корсунский А.Р., Гюнтер Р. Упадок и гибель Западной Римской империи и возникновение германских королевств (до середины VI в.). М., 1984.

5-тақырып. «Салий ақиқаты» бойынша франктердің шаруашылығы және қоғамдық құрылысы.

1. «Салий ақиқаты» – тарихи түп-дерек.
2. Франк шаруашылығында өндіргіш күштердің дамуы.
3. Жерге жеке меншіктің және жер иеленудің түрлері. Осы дәуірдегі қауымға сипаттама.
4. Франк қоғамындағы әлеуметтік және мүліктік жіктелу.

Мақсаты: франктердің Галлияны жаулап алуы және мемлекетінің құрылуы, YI – YII ғ.ғ. мемлекеттік құрылыс, «Салий ақиқаты», оның өзге тарихи құжаттардан өзгешелігі, франк қауымы және оның YI – YII ғ.ғ. эволюциясы, әлеуметтік жіктелу туралы қарастыру.

Әдістемелік нұсқау: студенттердің түп-деректермен жұмыс жасай білу дағдысын қалыптастыру, олардағы мәліметтер бойынша өзіндік ой-қорытуларын жасауға үйрету үшін қарастырылатын мәселелер ауызша талданады.

Әдебиеттері:

1. Григорий Турский. История франков. / Сост. В.Д.Савукова. М., 1987.
2. Салическая правда. / Пер. Н.П.Грацианского. А., 1971.
3. Серовайский Я.Д. Социальные противоречия и классовая борьба во Франкском государстве. М., 1979.
4. Хрестоматия по истории средних веков. / Под ред. С.Д.Сказкина. М., 1961-1963. Т. 1-2.
5. Грацианский Н.П. Из социально-экономической истории западно-европейского средневековья. М., 1960.
6. Археология Франции. От палеолита до эпохи Меровингов. Л., 1982.
7. История Европы с древнейших времен до наших дней. В 8 т. М., 1992. Т. 2. Средневековая Европа. М., 1993.

6-тақырып. YI – XI ғ.ғ. батыс және оңтүстік славяндар.

1. YI – XI ғ.ғ. батыс славяндар:
 - а) қоныстануы, шаруашылығы және қоғамдық құрылысы.
 - ә) Само княздығы және Ұлы Морав мемлекеттері.
 - б) Чехияда алғашқы феодалдық мемлекеттің пайда болуы.
2. Оңтүстік славяндардың Балқанда қоныстануы. Византиялық авторлардың мәліметтері бойынша олардың қоғамдық құрылысы.
3. Ерте феодалдық Болгар мемлекетінің құрылуы.

Мақсаты: YI – XI ғ.ғ. батыс және оңтүстік славяндардың таралған аумақтары, қоғамдық құрылысы, славян халықтарында ерте феодалдық мемлекеттердің пайда болуы, шаруашылығы туралы жан-жақты қарастыру.

Әдістемелік нұсқау: сұрақ-жауап әдісі бойынша жүргізіледі, әр студенттің ой-тұжырымдары тыңдалады.

Әдебиеттері:

1. Гермольд. Славянская хроника. М., 1963.
2. Хрестоматия по истории средних веков. / Под ред. С.Д.Сказкина. М., 1961-1963. Т. 1-2.
3. Литаврин Г.Г. Болгария и Византия в XI – XII в.в. М., 1960.

4. Королюк В.Д. Древнепольское государство.
5. Великая Моравия. М., 1985.
6. Кухаренко Ю.В. Археология Польши. М., 1969.
7. Раннефеодальное государство на Балканах VI – XII в.в. М., 1985.
8. Формирование раннефеодальных славянских народностей. М., 1981.
9. Этносоциальная и политическая структура раннефеодальных славянских государств и народностей. М., 1987.

7-тақырып. Ортағасырлық қалалардың пайда болуы және дамуы.

1. Қолөнердің ауыл шаруашылығынан бөлінуі. Қалалардың пайда болуы.
2. Батыс Еуропалық қалалар: олардың халқы және сыртқы көрінісі.
3. Қалалардың сеньорлармен күресі және оның нәтижесі.
4. Цехтардың қала өміріндегі маңызы және ролі.

Мақсаты: нақты тарихи үрдістерге баға бере білу дағдысын қалыптастыру, орта ғасырлық қалалардың пайда болуы жөніндегі марксистік емес теорияларды талдау.

Әдістемелік нұсқау: қарастырылып отырған мәселелердің бір-бірімен сабақтастығын анықтау үшін оқу тобы төрт шағын топқа бөлініп, әрбір топ тиісінше тапсырма алады. Шағын топтың кез-келген мүшесі өз тапсырмасы бойынша мәліметтерін қорғап шығады. Мәселе нақты ашылмаса, топтың келесі мүшелері толықтырады. Сабақтың соңында оқытушы ең жақсы жауаптарды атап өтіп, ортақ қорытынды жасайды.

Әдебиеттері:

1. Средневековое городское право XII – XIII в.в. Сб. текстов. // Под ред. С.М.Стама. Саратов, 1989.
2. Средневековый город. / Под ред. В.Ф.Семенова. М., 1949. Т-59.
3. Кириллова А.А. Английский город в XIV – XV в.в. М., 1969.
4. Медведев И.П. Мистра: Очерки истории и культуры поздневизантийского города. Л., 1973.
5. Рутенбург В.И. Итальянский город от раннего средневековья до возрождения. Л., 1987.
6. Сванидзе А.А. Деревенские ремесла в средневековой Европе. М., 1980.
7. Стоклицкая-Терешкович В.В. Очерки по социальной истории немецкого города X – XV в.в. М., 1960.
8. Ястребицкая А.Л. Европейский город. М., 1993.
9. Левицкий А.Я. Город и феодализм в Англии. М., 1987.
10. Средневековый город. Саратов, 1968 – 1989. Вып. 1 – 9.

8-тақырып. Крест жорықтары.

1. Крест жорықтарының экономикалық және саяси себептері.
2. Крест жорықтарының басталуы. Алғашқы жорықтар (1-4).
3. Діни-рыцарьлық ордендер. Соңғы крест жорықтары.
4. Крестілер қозғалысының құлдырауы. Жорықтардың салдары.

Мақсаты: крест жорықтарының қарсаңындағы Батыс Еуропаның жалпы дамуы, жорықтардың себептері, идеологиялық дем берушісі, барысы мен нәтижесі,

күлдірауы, Шығыс елдері үшін салдары, діни-рыцарьлық ордендердің мақсаты туралы жан-жақты қарастыру.

Әдістемелік нұсқау: шағын конференция түрінде өткізуге болады. Қарастырылатын мәселелер бойынша алдын-ала баяндамашылар тағайындалады. Топтың қалған студенттері баяндамашыға сұрақ қойып, талқылауға қатысады.

Әдебиеттері:

1. Хрестоматия по истории средних веков. / Под ред. С.Д.Сказкина. М., 1961-1963. Т. 1-2.
2. Всемирная история. М., 1957. Т 3.
3. История Европы с древнейших времен до наших дней. В 8 т. М., 1992. Т. 2. Средневековая Европа. М., 1993.
4. Средневековая история глазами современников и историков. Ред. А.Л.Ястребицкая. М., 1995. Ч1.
5. Орта ғасырлар тарихы. / Ред. басқарған С.Д.Сказкин. А., 1976. 1-т.
6. Б.Куглер. История крестовых походов. Ростов Н/Д., 1955.
7. Заборов М.А. История крестовых походов в документах и материалах. М., 1977.

9-тақырып. Жүз жылдық соғыс.

1. Соғыс қарсаңындағы Франция мен Англия.
2. Жүз жылдық соғыстың себептері және басталуы. Француздардың Кресь және Пуатье түбіндегі жеңілісі.
3. 1356 – 1357 ж.ж. Бас Штаттар.
4. Жүз жылдық соғыстың қайта жандануы, аяқталуы, нәтижесі.
5. Жүз жылдық соғыстың Франция үшін әлеуметтік-экономикалық және саяси нәтижелері.

Мақсаты: соғыс қарсаңындағы Англия мен Францияның дамуы, Жүз жылдық соғыстың себептері және басталуы, Францияның Кресь және Пуатье маңында жеңілуі, 1356 – 1358 ж.ж. Париж көтерілісі, Жакерия, Карлдың реформалары және француз мемлекетінің нығаюы, Англиямен соғыстың қайта басталуы, ХІҮ ғ. аяғы – ХҮ ғ. басындағы феодалдық қырқысулар, Жүз жылдық соғыстың ақыры, Франция үшін оның нәтижелері туралы қарастыру.

Әдістемелік нұсқау: шағын конференция түрінде өткізуге болады. Семинарда қарастырылатын мәселелер бойынша алдын-ала баяндамашылар дайындалады. Топтың қалған студенттері сұрақтар қойып, талқылауға қатысады. Студенттерге маңызды мәселелерді баса көрсетуді және қойылған сұрақтарға дәл, нақты жауап бере білуді үйрету үшін баяндаманың қатал жүйеленген уақыты белгіленуі (4-5 мин.) керек.

Әдебиеттері:

1. Всемирная история. М., 1957. Т 3.
2. История Европы с древнейших времен до наших дней. В 8 т. М., 1992. Т. 2. Средневековая Европа. М., 1993.
3. История Франции. В 3 т. М., 1972. Т 1.
4. Орта ғасырлар тарихы. / Ред. басқарған С.Д.Сказкин. А., 1976. 1-т.
5. Басовская Н.И. Столетняя война 1337 – 1453 г.г. М., 1985.

6. Средневековая Европа глазами современников и историков. М., 1995. Ч.1-4.
7. История Франции. В 3-х т. М., 1972. Т.1.
8. Левандовский А.П. Жанна д*Арк. М., 1982.
9. Молдавская М.А. У истоков рабочего движения во Франции. Киев, 1989.
10. Хачатурян Н.А. Возникновение Генеральных Штатов во Франции. М., 1976.
11. Хачатурян Н.А. Сословная монархия во Франции XIII – XV в.в. М., 1989.

10-тақырып. XI – XV ғ. ғ. Пиреней мемлекеттері.

1. Кордово халифаты және Пиреней түбегіндегі христиан мемлекеттері.
2. Реконкиста және оның негізгі кезеңдері.
3. Пиренейдің жеке корольдіктерінің даму ерекшеліктері.
4. Біріккен Испан корольдігінің құрылуы.

Мақсаты: арабтар Испанияда, реконкистадағы шаруалар, қала халқы, рыцарьлардың ролі, реконкистаның XIII ғ. жетістіктері, Кастилия және Арагонның бірігуі және Испан корольдігінің құрылуы, арабтар шапқыншылығының Пиреней түбегіне тигізген әсері туралы қарастыру.

Әдістемелік нұсқау: қарастырылатын мәселелер ауызша талданады, студенттерден жауаптарын дәлелдеп шығулары және өзіндік ой-қорытуларын жасай білулері талап етіледі, картамен жұмыс жүргізіледі.

Әдебиеттері:

1. Хрестоматия по истории средних веков. / Под ред. С.Д.Сказкина. М., 1961-1963. Т. 1-2.
2. История Европы с древнейших времен до наших дней. В 8 т. М., 1992. Т. 2. Средневековая Европа. М., 1993.
3. История средних веков. В 2-х т. М., 1990 – 1991 .
4. Средневековая Европа глазами современников и историков. М., 1995. Ч.1-4.
5. Всемирная история. М., 1957. Т.3.
6. Европа в средние века: экономика, политика, культура. Сб. статей. К 80-летию акад. С.Д.Сказкина. М., 1972.
7. Идеино-политическая борьба в средневековом обществе. М., 1984.
8. Социально-политическое развитие стран Пиренейского полуострова при феодализме. М., 1985.
9. Господствующий класс феодальной Европы. М., 1989.
10. История Испании IX – XIII в.в. М., 1976.
11. Уотт У.М., Какиа П. Мусульманская Испания. М., 1976.
12. Колесницкий Н.Ф. Феодальное государство (V – XV в.в.). М., 1967.

11-тақырып. XII – XV ғ.ғ. славян елдері.

1. XII ғ. Болгария мен Сербияның азат етілуі. Екінші Болгар патшалығы.
2. XIII – XIV ғ.ғ. Болгар қалаларының дамуы.
3. XII – XIV ғ.ғ. Сербия.
4. XIV ғ. 2-жартысында Серб мемлекетінің құлдырауы.

Мақсаты: славян мемлекеттері Болгария мен Сербияның XII – XV ғ.ғ. саяси, әлеуметтік және экономикалық дамуы туралы жан-жақты қарастыру.

Әдістемелік нұсқау: сұрақ-жауап әдісі бойынша жүргізіледі, әр студенттің ой-тұжырымдары тыңдалады, картамен жұмыс жүргізіледі.

Әдебиеттері:

1. Хрестоматия по истории средних веков. / Под ред. С.Д.Сказкина. М., 1961-1963. Т. 1-2.
2. Всемирная история. М., 1957. Т. 3.
3. История Европы с древнейших времен до наших дней. В 8 т. М., 1992. Т. 2. Средневековая Европа. М., 1993.
4. Неусыхин А.И. Проблемы европейского феодализма. Избр.тр. М., 1979.
5. Проблемы развития феодальной собственности на землю. М., 1979.
6. Колесницкий Н.Ф. Феодальное государство (У – ХУ в.в.). М., 1967.
7. Господствующий класс феодальной Европы. М., 1989.

12-тақырып. XIII – ХУ ғ.ғ. Византия.

1. Феодалдық қатынастардың дамуы. XI – XII ғ.ғ. аяғындағы феодалдық вотчина.
2. Феодалдық бытыраңқылықтың басталуы.
3. Византия және крест жорықтары. Төртінші крест жорығы және Византияның жаулап алынуы.
4. Соңғы Византиялық феодализм және халық бұқарасы жағдайының нашарлауы.

Мақсаты: XIII – ХУ ғ.ғ. Византияда феодалдық қатынастардың дамуы, оның Батыс Еуропа елдерімен салыстырғанда айырмашылықтары, крест жорықтарының барысында Византияның жаулап алынуы, халық бұқарасының жағдайы туралы қарастыру.

Әдістемелік нұсқау: мәселелер толықтай ауызша талданады. Картамен жұмыс жүргізіліп, студенттердің алғашқы оқиғалар қорытындысының келесі оқиғалардың өрбуіне тигізетін әсерін анықтап, өзіндік тарихи тұжырымдар жасай білуі қадағаланады.

Әдебиеттері:

1. Сборник документов по социально-экономической истории Византии. М., 1951.
2. Византийский земельный закон. Л., 1984.
3. Византийская книга Эпарха. М., 1962.
4. История Европы с древнейших времен до наших дней. В 8 т. М., 1992. Т. 2. Средневековая Европа. М., 1993.
5. Классы и сословия средневекового общества. / Под ред. З.В.Удальцовой. М., 1988.
6. Средневековая Европа глазами современников и историков. М., 1995. Ч.1-4.
7. История Византии. В 3 т. М., 1967. Т.1-3.
8. Проблемы развития феодальной собственности на землю. М., 1979.
9. Сказкин С.Д. Избранные труды по истории. М., 1973.
10. Литварин Г.Г. Как жили византийцы. М., 1974.
11. Липишиц Е.Э. Законодательство и юриспруденция в Византии в IX – XI в.в. Л., 1981.

13-тақырып. XI – ХҮ ғ.ғ. Батыс Еуропадағы шіркеу.

1. Христиан шіркеуінің феодалдық қоғамдағы орыны.
2. Папалықтың пайда болуы. Папалықтың Шығыс экспансиясы.
3. Орта ғасырлық ересьтер, оның әлеуметтік негізі.
4. XI – XIII ғ.ғ. халықтық-еретиктік қозғалыстар. Катарлар және вальденстер. Инквизиция.

Мақсаты: христиан шіркеуінің феодалдық қоғамдағы орыны, ғылым мен мәдениеттің дамуына әсері, папалықтың пайда болуы, католик діні және орта ғасырлық ересьтер, олардың әлеуметтік негізі, қозғалыстары, инквизиция сотының іс-әрекеттері туралы қарастыру

Әдістемелік нұсқау: шағын конференция түрінде өткізуге болады. Қарастырылатын мәселелер бойынша алдын-ала баяндамашылар тағайындалады. Топтың қалған студенттері баяндамашыға сұрақ қойып, талқылауға қатысады.

Әдебиеттері:

1. Хрестоматия по истории средних веков. / Под ред. С.Д.Сказкина. М., 1961-1963. Т. 1-2.
2. Всемирная история. М., 1957. Т 3.
3. История Европы с древнейших времен до наших дней. В 8 т. М., 1992. Т. 2. Средневековая Европа. М., 1993.
4. Антология педагогической мысли христианского средневековья. / Сост. и ред. В.Г.Безрогов, О.И.Варьяш. М., 1994. Т. 1-2.
5. Лозинский С.Г. История папства. М., 1986.

14-тақырып. Германиядағы шаруалар соғысы.

1. Шаруалар соғысының себептері және басталуы. «Бапталған хат». Жоғары Швабиядағы көтеріліс.
2. Франкониядағы көтеріліс және Гейльброн бағдарламасы. Орта Германиядағы көтеріліс.
3. Ұлы шаруалар соғысының жеңілу себептері және оның тарихи маңызы.
4. Мюнстерлік коммуна. Аугсбург діни бітімі.

Мақсаты: ХҮІ ғ. басындағы Герман империясы, саяси бытыраңқылық, шаруалар жағдайының нашарлауы, ХҮ ғ. аяғы – ХҮІ ғ. басындағы шаруалар көтерілістері, католик шіркеуінің ролі, Э.Роттердамский, И.Рейхлин, У.Ф.Гуттен, М.Лютер, Т.Мюнцер, «12 бап» бағдарламасы, шаруалар соғысы және оның негізгі аудандары туралы қарастыру.

Әдістемелік нұсқау: сұрақ-жауап әдісі бойынша жүргізіледі, әр студенттің ой-тұжырымдары тыңдалады, оқиғаларға жеке көзқарастары бойынша баға бере білуі қадағаланады, картамен жұмыс жүргізіледі.

Әдебиеттері:

1. Хрестоматия по истории средних веков. / Под ред. С.Д.Сказкина. М., 1961-1963. Т. 1-2.
2. Всемирная история. М., 1957. Т 3.
3. История Европы с древнейших времен до наших дней. В 8 т. М., Т. 2. Средневековая Европа. М., 1993.

4. Сказкин С.Д. Очерки истории Западноевропейского крестьянства в средние века. М., 1968.
5. Идеино-политическая борьба в средневековом обществе. М., 1984.
6. История крестьянства в Европе. Эпоха феодализма. В 3-х т. Т. 1,2. М., 1985,1986.
7. Некрасов Ю.К. Реформация и крестьянская война в германских землях XVI в. – как раннебуржуазная революция. Вологда, 1984.
8. Майер В.Е. Крестьянство Германии в эпоху позднего феодализма.

15-тақырып. Нидерландия буржуазиялық революциясы.

1. Революция қарсаңындағы тап күштері. Феодалдық-католиктік реакцияның күшеюі.
2. Революцияның басталуы. Герцог Альбаның террорлық режимі және халықтық күрес.
3. 1572 ж. және 1576 ж. көтерілістер. «Гент келісімі». Тап күресінің шиеленісуі.
4. Аррас және Утрехт униялары. Елдің оңтүстігіндегі революцияның жеңілуі, себептері.
5. Құрама провинциялар Республикасының құрылуы.

Мақсаты: Нидерландияның Испанияға тәуелділігі, кальвинизм және анабаптизмнің таралуы, дворяндық-ақсүйектік және буржуазиялық оппозиция, халық бұқарасының католицизмге қарсы бас көтеруі, Нидерландияның солтүстігінде азаттық күрестің басталуы, оңтүстікке революцияның таралуы, шаруалардың және қала кедейлерінің қозғалысы, оңтүстік дворяндардың опасыздығы, Аррас униясы және оңтүстік провинциялардың Испания өкіметінің қоластына қайта қарауы, Утрехт униясы және солтүстік провинцияларда республиканың құрылуы туралы талдау жасау.

Әдістемелік нұсқау: мәселелер толықтай ауызша талданады. Картамен жұмыс жүргізіліп, студенттердің алғашқы оқиғалар қорытындысының келесі оқиғалардың өрбуіне тигізетін әсерін анықтап, өзіндік тарихи тұжырымдар жасай білуі қадағаланады.

Әдебиеттері:

1. Хрестоматия по истории средних веков. / Под ред. С.Д.Сказкина. М., 1961-1963. Т. 1-2.
2. Всемирная история. М., 1957. Т 3.
3. История Европы с древнейших времен до наших дней. В 8 т. М., 1992. Т. 2. Средневековая Европа. М., 1993.
4. Средневековая Европа глазами современников и историков. Ред. А.Л.Ястребицкая. М., 1995. Ч.1.
5. Хрестоматия по истории средних веков. / Под ред. Н.П.Грацианского и С.Д.Сказкина. М., 1953. Т.1. М., 1962. Т.2 .

**«ОРТА ҒАСЫРЛАР» ТАРИХЫ ПӘНІ БОЙЫНША СТУДЕНТТЕРДІҢ
ӨЗІНДІК ЖҰМЫСТАРЫНА (СӨЖ) АРНАЛҒАН ТАПСЫРМАЛАР ЖӘНЕ
ӘДІСТЕМЕЛІК НҰСҚАУЛАРЫ:**

Мақсаты: кестеде берілген барлық тақырыптар бойынша теориялық мәселелерді терең меңгеріп, берілген тапсырманы жан-жақты талдап, зерделеу.

Әдістемелік нұсқау: студенттердің түп-деректермен және қосымша әдебиеттермен жұмыс жасай білуіне ерекше көңіл бөлінеді; олардан нақты мәселелерге жауап таба білуі және анықтай ала білуі; мәселені тапсырма бойынша жан-жақты қарастыру; тапсырманың әрбір сұрағын ашатындай 2-3 беттік сауатты жазылған жазбаша жұмыс тапсыру немесе мәселені жан-жақты талдай отыра, жауабын кесте түрінде жазбаша тапсыруы қадағаланды.

№	Тапсырманың тақырыбы	Тапсырма	Сабактың түрі (СӨЖ)	Бақылау нысаны	Ұсынылатын әдебиеттер	Тапсыру уақыты (апта)
1	Орта ғасырлар тарихының тарихнамасы.	Орта ғасырлар тарихының тарихнамасы (топтама жасаңыз).	СӨЖ	Жазбаша.	10, 12, 13	2-апта.
2	Варварлық тайпаларда ру-тайпалық құрылыстың ыдырауы.	Ежелгі германдықтардың саяси-әлеуметтік құрылымы туралы схемалық кесте құрастырыңыз.	СӨЖ	Жазбаша.	10, 13, 15, 21, 40, 44.	2-апта.
3	Франк мемлекетінде феодализмнің дамуы.	1. YI – YII ғ.ғ. Франк мемлекетінің мемлекеттік құрылысы (кесте арқылы сипаттама беріңіз). 2. Ұлы Карл мирасқорлары тұсында Франк империясының ыдырауына сипаттама беріңіз; 3. Мирасқорлардың иемденген аумақтарына талдау жасайтын кесте құрастырыңыз.	СӨЖ	Жазбаша.	10, 13, 21, 44; ҚӘ: 7, 8, 9.	3-апта.
4	IV-XII ғ.ғ. Византия империясы.	«Егіншілік заңының» мәліметтері бойынша Византияның аграрлық	СӨЖ	Жазбаша.	13, 20, 32, 44; ҚӘ: 26, 27.	4-апта.

		құрылысына талдау жасаңыз.				
5	ҮІ – ХІ ғ.ғ. батыс және оңтүстік славяндар.	Конспекта жасаңыз: 1. Ободриттерде мемлекет құру әрекеті. Венд корольдігі; 2. Оңтүстік славяндардың Балқан түбегіндегі алғашқы аумақтық саяси құрамалары.	СӨЖ	Жазбаша.	13, 21, 32, 44.	5-апта.
6	ІХ – ХІ ғ.ғ. Батыс Еуропа.	Салыстырмалы кесте құрастырыңыз: 1. Батыс Еуропа елдеріндегі феодализмнің даму ерекшеліктері; 2. Феодализмнің даму жолдары туралы.	СӨЖ	Жазбаша.	10, 21, 44;	5-апта.
7	Орта ғасырлық қалалардың пайда болуы.	Жауабын кесте арқылы беріңіз: 1. ХІ – ХҮ ғ.ғ. жәрмеңкелер, несие және банкілердің дамуы; 2. Орта ғасырлық қалалардың пайда болуы туралы марксистік емес теорияларды талдау.	СӨЖ	Жазбаша.	21, 44; ҚӘ: 14, 15, 16.	6-апта.
8	Крест жорықтары.	Әрбір жорыққа қатысушылардың әлеуметтік құрамы, олардың мақсаты және басқарушылары көрсетілген кесте құрастырыңыз.	СӨЖ	Жазбаша.	13, 21, 44; ҚӘ: 17, 18.	6-апта.
9	ХІ – ХҮ ғ.ғ. Франция.	1. Жүз жылдық соғыстың кезеңдері және тиісінше оқиғалары туралы кесте құрастырыңыз. 2. 1356 – 1358 ж.ж. Париж көтерілісі және Жакерия туралы конспекта жасаңыз.	СӨЖ	Жазбаша.	13, 21, 28, 44; ҚӘ: 19, 20, 21, 22.	7-апта.

10	XI – XҮ ғ.ғ. Англия.	II Генрих Плантагенет, оның сот және әскери реформаларына талдау жасаңыз.	СӨЖ	Жазбаша.	13, 21, 28, 44;	7-апта.
11	XI – XҮ ғ.ғ. Германия.	Император өкіметінің әлсіреуі, екі патша аралығы және Габсбургтер әулетінің басталуы туралы конспекта жасаңыз.	СӨЖ	Жазбаша.	13, 21, 28, 44;	8-апта.
12	XI – XҮ ғ.ғ. Чехия.	Гусшілдер лагеріндегі күрес, чашниктер және табориттер, табориттердің саяси және дінибағдарламалары туралы конспекта жасаңыз.	СӨЖ	Жазбаша.	13, 21, 28, 44;	8-апта.
13	XI – XҮ ғ.ғ. Италия.	Келесі мәселелер жөнінде конспекта жасаңыз: 1. Дольчино көтерілісі; 2. Флоренциядағы Чомпилер көтерілісі.	СӨЖ	Жазбаша.	13, 21, 28, 44.	9-апта.
14	XI – XҮ ғ.ғ. Пиреней мемлекеттері.	XҮ ғ. 2- жартысындағы Испан корольдерінің экономикалық саясаты туралы конспекта жасаңыз.	СӨЖ	Жазбаша.	13, 21, 32, 44; КӘ: 23, 24, 25.	9-апта.
15	XI – XҮ ғ.ғ. Польша.	Польшаның орта ғасырлардағы қалаларының даму ерекшеліктеріне сипаттама беріңіз.	СӨЖ	Жазбаша.	13, 21, 32, 44.	10-апта.
16	XI – XҮ ғ.ғ. Венгрия.	Сословиелік монархияның қалыптасуы, Матьяш Корвин Хуньяди және король өкіметінің күшеюі туралы конспекта жасаңыз.	СӨЖ	Жазбаша.	13, 21, 32, 44.	10-апта.
17	XI – XҮ ғ.ғ. славян елдері.	«Стефан Душанның заң жинағы» бойынша Сербияның қоғамдық	СӨЖ	Жазбаша.	13, 21, 32, 44.	11-апта.

		құрылысына сипаттама беріңіз.				
18	ҮІ – ХҮ ғ.ғ. Батыс Еуропадағы шіркеу.	Конспекта жасаңыз: 1. IX – XI ғ.ғ. Папалықтың құлдырауы, Клуни қозғалысы және ҮІІ Григорийдің теократиялық саясаты туралы; 2. Папалардың «Авиньондық тұтқындалуы», ХҮ ғ. собор қозғалысы және Папаның ХҮ ғ. саяси талаптарының күйреуі туралы.	СӨЖ	Жазбаша.	13, 16, 18, 21; КӘ: 28.	11-апта.
19	ХҮІ ғ. – ХҮІІ ғ. 1-жарт. Батыс Еуропа елдерінде өндіргіш күштердің дамуы және капиталистік қатынастардың тууы.	Капиталистік өндіріс тәсілінің пайда болуы, капиталдың алғашқы қорлануы үрдісіне талдау жасаңыз.	СӨЖ	Жазбаша.	18, 21, 26, 30, 39, 44;	12-апта.
20	ХҮІ ғ. – ХҮІІ ғ. басындағы Англия.	I Елизавета тұсында протестантизмнің біржола орнығуы, Англикан шіркеуі, пуритандықтың басталуы туралы конспекта жасаңыз.	СӨЖ	Жазбаша.	13, 21, 40, 44.	12-апта.
21	ХҮІ ғ. – ХҮІІ ғ. басындағы Германия.	Реформацияның кезеңдері және басты нәтижелеріне сипаттама беретін кесте құрастырыңыз.	СӨЖ	Жазбаша.	13, 21, 40, 44.	13-апта.
22	Швейцариядағы реформация.	ХҮІ ғ. 2-жартысы – ХҮІІ ғ. басындағы конфедерация туралы конспекта жасаңыз.	СӨЖ	Жазбаша.	13, 21, 40, 44.	13-апта.
23	ХҮІ – ХҮІІ ғ.ғ. Испания.	Конспекта жасаңыз: 1. Ү Карлдың соғыстары туралы; 2. II Филиптің Англия, Франция және Нидерландымен	СӨЖ	Жазбаша.	13, 21, 40, 44.	14-апта.

		соғыстары, Португалияны қосу, Жерорта теңізінде Түркиямен күрес туралы.				
24	ХҮІ ғ. – ХҮІІ басындағы Франция.	Конспекта жасаңыз: 1. Гугеноттар идеологиясының саяси қалыптасуы туралы; 2. Азамат соғыстарының үшінші кезеңі және католик лигасының ұйымдастырылуы туралы.	СӨЖ	Жазбаша.	13, 21, 40, 44.	14-апта.
25	ХҮІ ғ. – ХҮІІ ғ. 1-жарт. Солтүстік Еуропа елдері.	Конспекта жасаңыз: 1. ХҮІІ ғ. 1- жартысындағы Данияның экономикалық дамуы; 2. Швециямен соғыстары және ХҮІІ ғ. орта шеніндегі ішкі саяси дағдарыстарға талдау жасаңыз; 3. ХҮІІ ғ. Финляндия, дворяндардық жер иеленушіліктің өсуі, ішкі отарлаушылық туралы конспекта жасаңыз.	СӨЖ	Жазбаша.	13, 21, 40, 44.	15-апта.

**СТУДЕНТТІҢ ЖАЗБАША ЖҰМЫСТАР (РЕФЕРАТ, ЭССЕ,
ТЕРМИНДЕРМЕН, ҰҒЫМДАРМЕН ЖҰМЫСТАР ЖҮРГІЗУ) ЖАЗУЫНА
АРНАЛҒАН ӘДІСТЕМЕЛІК НҰСҚАУЛАР.**

1. Рефераттар. Жоғарғы оқу орнында реферат жазу теориялық білімді терең меңгеріп, берілген тапсырманы жан-жақты талдап меңгеруге бағытталған. Реферат жазу – студентке ақпараттар ағымын еркін меңгеріп, керекті мағылұматтарды жинақтауға, материалдарды іріктеуге, кәсіби ойлауға, ғылыми-ізденушілік жұмыстың алғашқы белгілерін қалыптастыруға көмектеседі. Реферат студенттің өзіндік жұмысының бір түрі ретінде қарастырылады.

Реферат жазуға келесі талаптар қойылады:

1. Жұмыс жақсы теориялық деңгейде жазылуы тиіс, оны дайындауға оқулықтар, оқу құралдары, баспасөз басылымдары, журналдар, газеттерді пайдаланылуға болады.

2. Жұмыс өздігінше жазылуы тиіс, тақырыпты жан-жақты ашу нақтылығымен ерекшеленуі тиіс. Әдеби көздерден алынған материалдар таңдалған тақырыппен органикалық байланыста болуы және өз сөздерімен жеткізілуі қажет.

3. Қорытындыларды аргументтеу, ұсыныстар мен кеңестерді нақтылау.

4. Жұмыс нақты, сауатты тілмен жазылуы және дұрыс рәсімделуі қажет (титулдық беті, беттердің номерленуі тиіс және жұмыстың соңында пайдаланылған әдебиеттер тізімі көрсетілуі тиіс).

Реферат 10-15 компьютерлік текст көлемінде орындалып, төмендегі ретте орналастырылады:

- титул (сыртқы) беті;
- жоспар-мазмұны;
- рефератты мәтіндік баяндау (жоспарда көрсетілген бөлімдер ретімен);
- әдебиеттер тізімі;
- жұмыста көрсетілген көрнекіліктер, таблица, сызбалар жұмыс соңына қосымша ретіне жалғанады.

Реферат А4 форматындағы ақ қағаздың бір жағына жазылады. Жұмыстың әр бетінің жиектері: сол жағы – 3 см, оң жағы – 2 см, жоғарғы жағы – 2 см, төменгі жағы – 2 см.

Әрбір бөлім немесе тарау жаңа беттен басталады. Тақырып пен мәтін арасында бір жол таза қалдырылады. Кестелер немесе график, диаграммаларды жұмыстың соңына қосымша ретінде жалғанады немесе баяндау барысында сілтеуден кейін орналастырылады. Кестелерді бір беттен екінші бетке тасымалдауға, араларын бөлуге болмайды. Кесте, сурет немесе көрнекілік соңында аты сөзбен көрсетілуі тиіс. Қорғау ауызша түрде.

Реферат жазуға қолданылған барлық материал жұмыстың мазмұнына сәйкес болуы керек, тақырыпқа қатысы жоқ артық мәліметтер мен материалдарды жазу қажет емес.

2. Терминдермен және ұғымдармен жұмыс, глоссарий. Курсты зерделеу барысында кездесетін терминдер мен ұғымдарды әдебиеттерден іріктеп ала отырып, студент оларды дәптерге жазып, оқытушыға тексеруге береді және ауызша жауап беруге дайын болуы керек.

Семестр бойынша осындай 2 тапсырма қарастырылған (тапсыру уақыты – 9-шы, 12-апталардың аралығында).

3. Эссе жазу: эссе – белгілі бір мәселеге немесе тақырыпқа байланысты студенттің өз ойы, көзқарасы бойынша еркін түрдегі ойлары, очерктік пайымдаулары. Эссе тақырыбы әр студентке бөлініп беріледі немесе оқытушының мақұлдауымен 2-аптада студент өзі таңдап алады.

Эссе жазуға қойылатын талаптар көлемі 5-7 баспа бет, қажетіне қарай әдебиет тізімі көрсетіледі. Эссені тексергенде тақырыптың толық әрі терең талдануына, пайымдаулардың нақтылығы, жүйелілігі мен реттілігіне ерекше көңіл бөлінеді.

Әссе жазғанда белгілі фактілермен текстті ретсіз ұлғайтып, жекелеген сұрақтарды талғамсыз мазмұндай берудің қажеті шамалы.

СТУДЕНТТЕРДІҢ ОҚЫТУШЫНЫҢ БАСШЫЛЫҒЫМЕН ОРЫНДАЙТЫН ӨЗІНДІК ЖҰМЫСТАРЫНА (СОӨЖ) АРНАЛҒАН ТАПСЫРМАЛАР ЖӘНЕ ӘДІСТЕМЕЛІК НҰСҚАУЛАР.

Тақырыбы: Кіріспе. Рим империясындағы дағдарыс.

Сабақтың мақсаты: орта ғасырлардағы мемлекет, құқық, шіркеудің өзіне тән сипаттарын, Рим империясындағы дағдарыстың негізгі себептерін анықтау.

Өткізу нысаны: ауызша.

Тапсырмалары:

1. Орта ғасырлардағы мемлекет, құқық және шіркеу.
2. Медиевистика – орта ғасыр туралы жан-жақты ғылым.
3. Христиан шіркеуінің қалыптасуы және христиандықтың мемлекеттік дінге айналуы.
4. Ересьтік қозғалыстар.
5. Рим империясының құлдырауы және оның себептері.

Әдістемелік нұсқаулар: тапсырмалар бойынша нақты жауап беруі және оны ауызша талдай білуі қадағаланады.

Әдебиеттері:

1. Хрестоматия по истории средних веков./ Под ред. С.Д.Сказкина. М., 1961-1963. Т. 1-2.
2. Господствующий класс феодальной Европы. М., 1989.
3. Грацианский Н.П. Из социально-экономической истории западно-европейского средневековья. М., 1960.
4. Европа в средние века: экономика, политика, культура. Сб. статей. К 80-летию акад. С.Д.Сказкина. М., 1972.
5. История Европы с древнейших времен до наших дней. В 8 т. М., 1992. Т. 2. Средневековая Европа. М., 1993.
6. Идеино-политическая борьба в средневековом обществе. М., 1984.
7. Классы и сословия средневекового общества. / Под ред. З.В.Удальцовой. М., 1988.
8. Колесницкий Н.Ф. Феодальное государство (У – ХУ в.в.). М., 1967.
9. Неусыхин А.И. Проблемы европейского феодализма. Избр.тр. М., 1979.
10. Введение в специальные исторические дисциплины. М., 1990.
11. Проблемы развития феодальной собственности на землю. М., 1979.

**Тақырыбы: Варварлық тайпаларда ру-тайпалық
Құрылыстың ыдырауы.**

Сабақтың мақсаты: Римнің галл кельттерін жаулап алуы, олардың романдануы, қоғамдық-саяси құрылысы, германдықтардағы әлеуметтік теңсіздіктің тууы, әскери өкіметінің пайда болуы, герман тайпаларының Рим аумағына басып кіруі және оның нәтижесіне талдау жасау.

Өткізу нысаны: ауызша.

Тапсырмалары:

1. Римнің галл келтъттерін жаулап алуы және олардың романдануы.
2. I – V ғ.ғ. Римдік Британия.
3. Ежелгі германдықтарда әлеуметтік теңсіздіктің тууы және әскери өкіметтің пайда болуы.
4. Ежелгі германдықтардың діні.
5. Герман тайпалары және Рим.
6. III – IV ғ.ғ. германдық қоғамдағы шаруашылық, саяси және этникалық өзгерістер.

Әдістемелік нұсқаулар: оқу тобы шағын топтарға бөлініп, қарастырылатын мәселелер жөнінде өзіндік пікірлері мен көзқарастары тыңдалады, картамен жұмыс жүргізіледі.

Әдебиеттері:

1. Хрестоматия по истории средних веков. / Под ред. С.Д.Сказкина. М., 1961-1963. Т. 1-2.
2. Грацианский Н.П. Из социально-экономической истории западно-европейского средневековья. М., 1960.
3. Европа в средние века: экономика, политика, культура. Сб. статей. К 80-летию акад. С.Д.Сказкина. М., 1972.
4. История Европы с древнейших времен до наших дней. В 8 т. М., 1992. Т. 2. Средневековая Европа. М., 1993.
5. История средних веков. В 2-х т. Т.1. М., 1990.
6. Средневековая Европа глазами современников и историков. Ред. А.Л.Ястребицкая. М., 1995. Ч.1-4.
7. Проблемы развития феодальной собственности на землю. М., 1979.

Тақырыбы: Франк мемлекетінде феодализмнің дамуы.

Сабақтың мақсаты: Хлодвиг мирасқорлары тұсында орталық өкіметтің әлсіреуі, Австразия майордомдарының өрлеуі, Каролингтердің Франк монархиясы, Карл Мартеллдің бенефициялық реформасының мәні мен мақсаты, Папамен одақтасу, Ұлы Карл тұсында Франк мемлекетінің өсуі, империяны жариялау, оның халықаралық және ішкі жағдайы, Каролинг мемлекетінде жер қатынастарындағы төңкерістің аяқталуы, император өкіметінің құрылуы, Ұлы Карл мирасқорлары тұсында Франк империясының ыдырауы, Верден бөлінісінің тарихи нәтижесі туралы талдау жасау.

Өткізу нысаны: ауызша.

Тапсырмалары:

1. Жерді иелену қатынастарындағы төңкеріс. Бенефициялық реформа. Шіркеу жерін жартылай секуляризациялау.
2. Ұлы Карл империясы – даму дәрежесі мен этникалық құрамы бойынша әртүрлі аумақтар мен халықтардың әскери-әкімшілік бірігушілігі.
3. Империяның халықаралық және ішкі жағдайы.
4. Каролинг мемлекетінде феодалдық қатынастардың дамуы.

5. Шаруалардың жеке басының және заң алдындағы тәуелділігінің өсуі. Коммендация. Иммунитет. Вассалитет.

Әдістемелік нұсқаулар: қарастырылатын мәселелер ауызша талданады.

Әдебиеттері:

1. Григорий Турский. История франков. / Сост. В.Д.Савукова. М., 1987.
2. Салическая правда. / Пер. Н.П.Грацианского. А., 1971.
3. Серовайский Я.Д. Социальные противоречия и классовая борьба во Франкском государстве. М., 1979.
4. Хрестоматия по истории средних веков. / Под ред. С.Д.Сказкина. М., 1961-1963. Т. 1-2.
5. Грацианский Н.П. Из социально-экономической истории западно-европейского средневековья. М., 1960.
6. Археология Франции. От палеолита до эпохи Меровингов. Л., 1982.
7. История Европы с древнейших времен до наших дней. В 8 т. Т. 2. Средневековая Европа. М., 1993.
8. Сиротенко В.Т. История международных отношений в Европе во второй половине IV – начале VI в. пермь, 1975.
9. Эйнгард. Жизнь Карла Великого. // Прометей. Историко-биографический альманах серии «Жизнь замечательных людей». М., 1977. Т. XI.
10. История средних веков. / Под ред. Н.Ф.Колесницкого. М., 1980.

Тақырыбы: IV – XII ғ.ғ. Византия империясы.

Мақсаты: Юстиниан тұсында құлиеленушілік мемлекеттің уақытша нығаюы, халық бұқарасының жағдайы, Юстиниан заңдары және оның таптық бағыты, сыртқы саясаты, VI ғ. аяғы – VII ғ. басындағы Византияның ішкі-сыртқы жағдайларының шиеленісуі, Шығыс провинциялардағы халық қозғалыстары, VII ғ. Византия дағдарысы, Исавр әулетінің басқаруы, икона үшін күрес, Фома Славянин көтерілісі, IX ғ. – XI ғ. 2-жартысындағы Византия, Македон әулеті тұсында феодализмнің одан әрі дамуы, әулеттің аграрлық заңдары, X – XI ғ.ғ. Византияның сыртқы саясаты, Комниндер және феодализмнің одан әрі дамуы, XI ғ. аяқ кезіне қарай орталық өкіметтің әлсіреуі туралы талдау жасау.

Өткізу нысаны: ауызша.

Тапсырмалары:

1. Халық бұқарасының жағдайы, халық қозғалыстары. «Ника» көтерілісі.
2. Юстинианның сыртқы саясаты.
3. VI ғ. аяғы – VII ғ. басындағы Византияның ішкі және сыртқы жағдайларының шиеленісуі. Византия империясы аумағының кішіреюі.
4. VII ғ. Византияның дағдарысы. Славяндық отарлаушылық.
5. Византияда тап күресінің шиеленісуі. Фома Славянин көтерілісі.
6. X – XI ғ.ғ. Византияның сыртқы саясаты. XI ғ. аяқ кезіне қарай орталық өкіметтің әлсіреуі.

Әдістемелік нұсқаулар: қарастырылатын мәселелер ауызша талданады, билікке келген әулеттердің жүргізген ішкі-сыртқы саясатын салыстыра білуі қадағаланады.

Әдебиеттері:

1. Сборник документов по социально-экономической истории Византии. М., 1951.
2. Византийский земельный закон. Л., 1984.
3. Эклога. Византийский законодательный свод VIII века. М., 1965.
4. История Европы с древнейших времен до наших дней. В 8 т. М., 1992. Т. 2. Средневековая Европа. М., 1993.
5. Чекалова А.А. Константинополь в VI в. Восстание Ника. М., 1986.
6. Средневековая Европа глазами современников и историков. М., 1995. Ч.1-4.
7. История Византии. В 3 т. М., 1967. Т.1-3.
8. Проблемы развития феодальной собственности на землю. М., 1979.
9. Геопоники. Византийская сельскохозяйственная энциклопедия X в. М.,-Л., 1960.
10. Лебедева Г.С. Социальная структура ранневизантийского общества (по данным кодексов Феодосия и Юстиниана). Л., 1980.
11. Литварин Г.Г. Как жили византийцы. М., 1974.
12. Липишиц Е.Э. Законодательство и юриспруденция в Византии в IX – XI в.в. Л., 1981.

Тақырыбы: VI – XI ғ.ғ. батыс және оңтүстік славяндар. Ерте орта ғасырлардың аяғындағы Еуропа.

Сабактың мақсаты: ерте Поляк мемлекетінің және алғашқы Болгар патшалықтарының құрылуы, VII – XI ғ.ғ. хорваттар, словендер, сербтердің қоныстанған аумағы, дамуы, IX – XI ғ.ғ. Франция, аумағы, халқының этникалық құрамы, феодализмнің ерекшеліктері, саяси бытыраңқылық, соңғы Каролингтер мен алғашқы Капетингтер тұсындағы корольдік өкіметтің жағдайы, XI ғ. 2-жартысындағы Германиядағы саяси дағдарыс, инвеститура үшін күрес, Вормдық конкордат, викингтер басқыншылығы туралы талдау жасау.

Өткізу нысаны: ауызша.

1-тапсырмасы:

1. Ерте Поляк мемлекетінің құрылуы. Болеслав Храбрыйдың батыс және шығыс саясаты.
2. Полабтық және поморлық славяндар, олардың қоғамдық және шаруашылық құрылысы.
3. Византияның Болгарияны жаулап алуы және алғашқы Болгар патшалығының ақыры.
4. VII – XI ғ.ғ. хорваттар, словендер, сербтер.

2-тапсырмасы:

1. Франциядағы феодализмнің ерекшеліктері. Саяси бытыраңқылық.
2. Саксон көтерілісі. Герман императорларының шіркеу саясатының күйреуі. Вормдық конкордат.
3. IX – XI ғ.ғ. викингтер экспансиясы.

Әдістемелік нұсқаулар: сұрақ-жауап әдісі бойынша оқу тобы шағын топтарға бөлініп, қарастырылатын мәселелер жөнінде өзіндік пікірлері мен көзқарастары тыңдалады, картамен жұмыс жүргізуге мән беріледі.

Әдебиеттері:

1. Хрестоматия по истории средних веков. / Под ред. С.Д.Сказкина. М., 1961-1963. Т. 1-2.
2. История Европы с древнейших времен до наших дней. В 8 т. М., 1992. Т. 2. Средневековая Европа. М., 1993.
3. Классы и сословия средневекового общества. / Под ред. З.В.Удальцовой. М., 1988.
4. Средневековая Европа глазами современников и историков. М., 1995. Ч.1-4.
5. Господствующий класс феодальной Европы. М., 1989.
6. История Франции. В 3-х т. М., 1972. Т.1.
7. Всемирная история. М., 1957. Т.3.
8. Гермольд. Славянская хроника. М., 1963.
9. Литаврин Г.Г. Болгария и Византия в XI – XII в.в. М., 1960.
10. Корольок В.Д. Древнепольское государство.
11. Кухаренко Ю.В. Археология Польши. М., 1969.
12. Раннефеодальное государство на Балканах VI – XII в.в. М., 1985.
13. Формирование раннефеодальных славянских народностей. М., 1981.
14. Этносоциальная и политическая структура раннефеодальных славянских государств и народностей. М., 1987.

Тақырыбы: Орта ғасырлық қалалардың пайда болуы және дамуы.

Крест жорықтары.

Сабақтың мақсаты: коммуналдық еркіндіктердің орта ғасырлық қалалар үшін маңызын, басты сауда орталықтары мен Жерорта теңіздік сауданың ролін, крест жорықтарының қарсаңындағы Батыс Еуропа мен Таяу Шығыстың саяси және әлеуметтік дамуын қарастырып, жорықтың салдарын, анықтау.

Өткізу нысаны: ауызша.

1-тапсырмасы:

1. Қала-коммуналардың пайда болуы және олардың саяси құрылысы. Коммуналдық еркіндіктер.
2. XIII – XIV ғ.ғ. Еуропадағы басты-басты сауда жолдары және сауда орталықтары. Жерорта теңізі саудасының ролі.

2-тапсырмасы:

1. Крест жорықтарының қарсаңында Батыс Еуропада әлеуметтік қайшылықтардың шиеленісуі. Таяу Шығыстағы жағдай.
2. Крест жорықтарының салдары. Шығыспен байланыстың нығаюы.

Әдістемелік нұсқаулар: оқу тобы шағын топтарға бөлініп, қарастырылатын мәселелер жөнінде өзіндік пікірлері мен көзқарастары тыңдалады, картамен жұмыс жүргізіледі. Алғашқы екі мәселе бойынша схемалық кесте немесе карта сызылып, салыстырмалы талдау беру талап етіледі.

Әдебиеттері:

1. История Европы с древнейших времен до наших дней. В 8 т. М., 1992. Т. 2. Средневековая Европа. М., 1993.
2. История средних веков. В 2-х т. М., 1990 – 1991.
3. Средневековая Европа глазами современников и историков. М., 1995. Ч.1-4.

4. Господствующий класс феодальной Европы. М., 1989.
5. Б.Куглер. История крестовых походов. Ростов Н/Д., 1955.
6. Заборов М.А. История крестовых походов в документах и материалах. М., 1977.
7. Средневековое городское право XII – XIII в.в. Сб. текстов. // Под ред. С.М.Стама. Саратов, 1989.
8. Сванидзе А.А. Деревенские ремесла в средневековой Европе. М., 1980.
9. Ястребицкая А.Л. Европейский город. М., 1993.
10. Средневековый город. Саратов, 1968 – 1989. Вып. 1 – 9.

Тақырыбы: XI – XV ғ.ғ. Франция. XI – XV ғ.ғ. Англия.

Сабақтың мақсаты: Француз корольдерінің жүргізген ішкі саясаты, XV ғ. аяғында елді саяси жағынан біріктірудің аяқталуы, ағылшын феодализмінің ерекшелігін, шаруалардың жағдайын, «ескі» және «жаңа» дворяндардың арасындағы күрестің себебін анықтау.

Өткізу нысаны: ауызша.

1-тапсырмасы:

1. II Филипп Август және оның Плантагенеттермен күресі. Альбиға соғыстары.
2. IX Людовиктің сот және қаржы реформасы. IV Филиптің саясаты. Сословиелік монархияның таптық мәні.
3. Карлдың реформалары және Француз мемлекетінің нығаюы. XV ғ. аяғында Францияны саяси біріктірудің аяқталуы.

2-тапсырмасы:

1086 ж. жер санағы және «Қорқынышты сот кітабы». Аграрлық құрылыс және шаруалардың жағдайы. Англиядағы феодалдық құрылыстың ерекшелігі.

Шаруаларды қанаудың күшеюі. «Қара қырғын». «Жұмысшы заңы» және сенориалдық реакция.

Джек Кэдтің көтерілісі. Алқызыл Раушан және Ақ Раушан гүлдер соғысы.

Әдістемелік нұсқаулар: шағын конференция түрінде өткізуге болады. Қарастырылатын мәселелер бойынша алдын-ала баяндамашылар тағайындалады. Топтың қалған студенттері баяндамашыға сұрақ қойып, талқылауға қатысады.

Әдебиеттері:

1. Хрестоматия по истории средних веков. / Под ред. С.Д.Сказкина. М., 1961-1963. Т. 1-2.
2. История Европы с древнейших времен до наших дней. В 8 т. М., 1992. Т. 2. Средневековая Европа. М., 1993.
3. История средних веков. В 2-х т. М., 1990 – 1991 .
4. Средневековая Европа глазами современников и историков. М., 1995. Ч.1-4.
5. Всемирная история. М., 1957. Т.3.
6. Классы и сословия средневекового общества. / Под ред. З.В.Удальцовой. М., 1988.
7. Авдеева К.Д. Внутренняя колонизация и развитие феодализма в Англии в XI – XIII в.в. Л., 1973.
8. Феодальная рента и крестьянские движения в Западной Европе XIII – XV в.в. М., 1985.

9. История крестьянства в Европе. Эпоха феодализма. В 3-х т. Т. 1,2. М., 1985, 1986.
10. Орта ғасырлар тарихы. / Ред. басқарған С.Д.Сказкин. А., 1976. 1-т.
11. История Франции. В 3-х т. М., 1972. Т.1.
12. Хачатурян Н.А. Сословная монархия во Франции XIII – XV в.в. М., 1989.

Тақырыбы: XI – XV ғ.ғ. Германия. XI – XV ғ.ғ. Чехия.

Сабактың мақсаты: Шваб және Рейндік одақтардың құрылуының, император өкіметінің құлдырауы, XV ғ. империяның одан әрі құлдырауының себептерін; гусшілдер соғысының XV ғ. ортасында Чехияның ұлттық қайта жаңғыруындағы тарихи маңызын анықтау.

Өткізу нысаны: ауызша.

1-тапсырмасы:

1. Солтүстік Герман қалаларының дамуы. Қалалардың Шваб, Рейн одағы.
2. Ганза одағы және оның Солтүстік, Балтық теңіздеріндегі үстемдігі.
3. ІУ Карл. «Алтын Булла» және Германияның саяси бытыраңқылығының бекуі.
4. XV ғ. империяның одан әрі құлдырауы. «Империялық реформалар».

2-тапсырмасы:

1. Гусшілдердің Германия аумағына жасаған жорықтары. XV ғ. ортасында Чехияның ұлттық қайта тууы.
2. Чехияның тәуелсіздігінен айырылуы.

Әдістемелік нұсқаулар: тапсырмалар бойынша студенттердің жеке пікірлерін тындап, жауап бермеген бір студенттің барлық жауапқа ортақ қорытындысын айтқызу және жауаптарды бағалату.

Әдебиеттері:

1. История Европы с древнейших времен до наших дней. В 8 т. М., 1992. Т. 2. Средневековая Европа. М., 1993.
2. История средних веков. В 2-х т. М., 1990 – 1991 .
3. Средневековая Европа глазами современников и историков. М., 1995. Ч.1-4.
4. Всемирная история. М., 1957. Т.3.
5. Политические структуры эпохи феодализма в Западной Европе (VI – XV в.в.). Л., 1990.
6. Грацианский Н.П. Из социально-экономической истории западно-европейского средневековья. М., 1960.
7. Немецкий город XIV – XV в.в. Сб. материлов. М., 1936.
8. Майер В.Е. Деревня и город в XIV – XV в.в. (развитие производительных сил). Л., 1979.
9. Колесницкий Н.Ф. Феодальное государство (V – XV в.в.). М., 1967.
10. Господствующий класс феодальной Европы. М., 1989.
11. Грановский Т.Н. Лекции по истории средневековья. М., 1986.
12. История крестьянства в Европе. Эпоха феодализма. В 3-х т. Т. 1,2. М., 1985, 1986.

Тақырыбы: XI – ХУ ғ.ғ. Италия. XI – ХУ ғ.ғ. Пиреней мемлекеттері.

Сабактың мақсаты: Италияның орта орта ғасырлардағы әлеуметтік-экономикалық және саяси дамуының ерекшеліктері, Папа облысы, қалалық коммуналардың құрылуы және олардың қала-мемлекетке айналуы, олардағы тирания, деревняны тауар-ақша қатынастарына тарту, шаруалар жағдайындағы өзгерістер, Штауфендердің Италиядағы саясаты, XII ғ. Сицилия корольдігінің құрылуы, XIII – ХУ ғ.ғ. Оңтүстік Италияның экономикалық және саяси дамуының ерекшеліктері, ХУ ғ. Испан корольдігінің дамуы туралы жан-жақты қарастыру.

Өткізу нысаны: ауызша.

1-тапсырмасы:

1. Италияның орта ғасырлардағы әлеуметтік-экономикалық және саяси дамуының ерекшеліктері. XIII – ХУ ғ.ғ. Солтүстік және Орталық Италияның аграрлық дамуының ерекшеліктері.
2. XIII – ХУ ғ.ғ. Папалық облыстың экономикалық және саяси дамуы.
3. Қалалық коммуналардың құрылуы және олардың қала-мемлекеттерге айналуы. Қалалардың Ломбардиялық лигасы және олардың I Фридрих Барбароссамен күресі.
4. ХУ ғ. Италияның экономикалық дамуы. Италияның мемлекет-қалаларындағы тирания. Флоренциядағы Медичи тираниясы. Савонаролла.

2-тапсырмасы:

1. ХУ ғ. Испан корольдігіндегі тап күресінің шиеленісуі. Католик шіркеуі және инквизицияның Испаниядағы ролі.
2. Гранаданы жаулап алу және реконкистаның аяқталуы. ХУ ғ. 2-жартысындағы Испан корольдерінің экономикалық саясаты.

Әдістемелік нұсқаулар: тапсырмалар бойынша студенттердің жеке пікірлерін тыңдап, жауап бермеген бір студенттің барлық жауапқа ортақ қорытындысын айтқызу және жауаптарды бағалату. 1-тапсырма толықтай XI – ХУ ғ.ғ. Италия тарихына арналғандықтан, студенттерге 20-30 сұрақтан тұратын тесттік тапсырмалар құрастыру туралы қосымша тапсырма беруге болады.

Әдебиеттері:

1. История Европы с древнейших времен до наших дней. В 8 т. М., 1992. Т. 2. Средневековая Европа. М., 1993.
2. История средних веков. В 2-х т. М., 1990 – 1991 .
3. Всемирная история. М., 1957. Т.3.
4. Котельникова Л.А. Феодализм и город в Италии в VIII – ХУ в.в. М., 1987.
5. История Италии. В 3-х т. М., 1970. Т.1.
6. Херманн Х. Савонаролла. Еретик из Сан-Марко. М., 1982.
7. Карлов С.П. Итальянские морские республики и Южное Причерноморье в XIII – ХУ в.в.: проблемы торговли. М., 1990.
8. История крестьянства в Европе. Эпоха феодализма. В 3-х т. Т. 1,2. М., 1985, 1986.
9. Рутенбург В.И. Итальянский город от раннего средневековья до Возрождения. Л., 1987.
10. Итальянские коммуны XIV – ХУ в.в. Сб. документов. М.,-Л., 1965.

11. Социально-политическое развитие стран Пиренейского полуострова при феодализме. М., 1985.

12. История Испании IX – XIII в.в. М., 1976.

Тақырыбы: XI – XV ғ.ғ. Скандинавия елдері. XI – XV ғ.ғ. Польша.

Сабақтың мақсаты: Скандинавия елдеріндегі феодалдық қатынастардың қалыптасу ерекшеліктері, шаруалардың қозғалыстары, XI – XV ғ.ғ. Польша тарихын толық қарастырып, талдау. ии Ірі жер иелерінің өсуі және ерікті шаруаларды басыбайлыларға айналдыру, ежелгі гректер тарихы жөніндегі басты деректерді олардың өздері жазып қалдырған рухани мәдениеттің нұсқалары кұрайтындығын анықтау және дәлелдеу.

Өткізу нысаны: ауызша.

1-тапсырмасы:

1. Скандинавия елдерінде феодалдық қатынастардың қалыптасу ерекшеліктері.
2. Шаруалардың қозғалыстары және олардың Дания, Норвегия және Швецияның саяси кұрылысына жасаған ықпалы. Король өкіметінің феодалдық шонжарлармен күресі.

2-тапсырмасы:

1. Польшада феодалдық қатынастардың дамуы.
2. Король өкіметінің әлсіреуі және Польшаның үлестерге бөлшектенуі. Татарлардың шапқыншылығы және неміс отарлаушылығы.
3. III Казимир және Польшаның мемлекеттік бірлігінің орнауы. Польша бірлігінің аяқталмай қалуы.
4. XV ғ. 2-жартысында пандар мен шляхтарға берілген артықшылықтардың өсуі. Поляк-венгер және шығыстағы неміс басқыншылығының тоқтатылуы. 1466 ж. Торунь бітімі.
5. Нешав статуттары және олардың шляхталық-сословиелік кұрылысты дамытудағы ролі.
6. Поляк сеймінің кұрылуы және оның сипаты. Петроков статуты және қала халқы жағдайының нашарлауы.

Әдістемелік нұсқаулар: тапсырмалар бойынша нақты жауап беруі және оны ауызша талдай білуі қадағаланады, картамен жұмыстарына көңіл бөлінеді.

Әдебиеттері:

1. История Европы с древнейших времен до наших дней. В 8 т. М., 1992. Т. 2. Средневековая Европа. М., 1993.
2. История средних веков. В 2-х т. М., 1990 – 1991 .
3. Средневековая Европа глазами современников и историков. М., 1995. Ч.1-4.
4. Всемирная история. М., 1957. Т.3.
5. Политические структуры эпохи феодализма в Западной Европе (VI – XII в.в.). Л., 1990.
6. Грацианский Н.П. Из социально-экономической истории западно-европейского средневековья. М., 1960.
7. Господствующий класс феодальной Европы. М., 1989.
8. Классы и сословия средневекового общества. / Под ред. З.В.Удальцовой. М., 1988.

9. Феодальная рента и крестьянские движения в Западной Европе XIII – XV в.в. М., 1985.
10. Колесницкий Н.Ф. Феодальное государство (V – XV в.в.). М., 1967.
11. История крестьянства в Европе. Эпоха феодализма. В 3-х т. Т. 1,2. М., 1985, 1986.
12. История Дании. М., 1996.
13. История Норвегии. М., 1980.
14. История Швеции. М., 1974.
15. Кан А.С. История Скандинавских стран (Дания, Норвегия, Швеция). М., 1971.

Тақырыбы: XVI ғ. – XVII ғ. 1-жартысында Батыс Еуропа елдерінде өндіргіш күштердің дамуы және капиталистік қатынастардың тууы.

Ұлы географиялық жаңалықтар. XVI ғ. – XVII ғ. басындағы Англия.

Сабақтың мақсаты: дамып келе жатырған капиталистік қатынастардың жалпы техниканың дамуына әсері, капиталистік мануфактура, оның әртүрлі нысандары, капитализмнің ауыл шаруашылығында дамуы, буржуазия және пролетариат табының қалыптаса бастауы, Ұлы географиялық жаңалықтардың алғы шарттары, дүние жүзін бөліске салу, географиялық ашылымдардың ролі, XVI ғ. – XVII ғ. басындағы Англияның сыртқы саясаты туралы талқылау.

Өткізу нысаны: ауызша.

1-тапсырмасы:

1. Әскери техниканың өсуі және артиллерияның дамуы. Кеме жасау. Тоқыма өндірісіндегі жаңа станоктар.
2. Капитализмнің ауыл шаруашылығында дамуы. Капиталистік фермерлік. Буржуазия табы мен пролетариат табының қалыптаса бастауы.

2-тапсырмасы:

1. Испандықтар мен португалдықтардың дүние жүзін бөліске салуы.
2. Мексика және Оңтүстік Американы жаулап алу. Испандықтардың отарлаушылық жүйесі.
3. XVI ғ. 2-жартысы – XVII ғ. географиялық ашулар. Голландықтардың отарлық басып алулары. «Баға революциясы».

3-тапсырмасы:

1. XVI ғ. 2-жартысындағы ағылшын сауда компаниялары. Англияның Испаниямен теңіздегі күресі. «Жеңілмейтін армаданың» күйреуі. Ирландияның ағылшын отарына айналуы.
2. Ағылшын-шотланд қатынастары. XVI ғ. аяқ кезіндегі тақ және парламент.

Әдістемелік нұсқаулар: сұрақ-жауап әдісі бойынша оқу тобы шағын топтарға бөлініп, қарастырылатын мәселелер жөнінде өзіндік пікірлері мен көзқарастары тыңдалады, терминдермен, картамен жұмыс жүргізуге мән беріледі.

Әдебиеттері:

1. История Европы с древнейших времен до наших дней. В 8 т. М., 1992. Т. 2. Средневековая Европа. М., 1993.
2. История средних веков. В 2-х т. М., 1990 – 1991 .
3. Средневековая Европа глазами современников и историков. М., 1995. Ч.1-4.

4. Всемирная история: Начало колониальных империи. Период английской революции. Минск, М., 2000.
5. Орта ғасырлар тарихы. 2 томдық. А., 1976 – 1979.
6. Магидович И.П., Магидович В.И. Очерки по истории географических открытий В 5 т. М., 1983. Т. II. Великие географические открытия (конец XV – середина XVIII в.).
7. Англия в эпоху абсолютизма (статьи и источники). М., 1984.
8. Политические структуры эпохи феодализма в Западной Европе (VI – XVIII в.в.). Л., 1990.
9. Становление капитализма в Европе. М., 1987.
10. Англия XV – XVIII в.в. Проблемы разложения феодализма и генезиса капитализма. Горький, 1981.
11. Сапрыкин Ю.М. Английское завоевание Ирландии (XII – XVIII в.в.). М., 1982.

Тақырыбы: Швейцариядағы реформация. XVI – XVIII ғ.ғ. Испания.

Сабактың мақсаты: Швейцария реформациясының алғы шарттары мен даму барысы, XVI – XVIII ғ.ғ. Испанияның жан-жақты дамуы туралы талқылау.

Өткізу нысаны: ауызша.

1-тапсырмасы:

1. XVI ғ. басындағы Швейцарияның экономикалық және саяси жағдайы.
2. Реформацияның алғы шарттары. Ульрих Цвингли және Цюрихтегі цвинглиандық реформация.
3. Жан Кальвин және Женевадағы реформация.

2-тапсырмасы:

1. Испанияның уақытша экономикалық өрлеуі. Қолөнердің табыстары, мануфактураның пайда болуы. Қой шаруашылығы, оның өнеркәсіп пен саудадағы ролі.
2. Кастилия қала коммуналарының көтерілісі (коммунерос). Испания католик реакциясын басқарушы. Испан абсолютизмінің ерекшеліктері.
3. XVIII ғ. Испанияның сыртқы саясаттағы сәтсіздіктері. Солтүстік Нидерландыдан айырылуы. Португалияның бөлінуі.

Әдістемелік нұсқаулар: шағын конференция түрінде өткізуге болады. Қарастырылатын мәселелер бойынша алдын-ала баяндамашылар тағайындалады. Топтың қалған студенттері баяндамашыға сұрақ қойып, талқылауға қатысады. Студенттердің Испан абсолютизмінің ерекшеліктерін Батыс Еуропа елдері абсолютизмінен ажыратып көрсеткен ой-қорытулар жасауы талап етіледі.

Әдебиеттері:

1. Хрестоматия по истории средних веков. / Под ред. С.Д.Сказкина. М., 1961-1963. Т. 1-2.
2. История Европы с древнейших времен до наших дней. В 8 т. М., 1992. Т. 2. Средневековая Европа. М., 1993.
3. История средних веков. В 2-х т. М., 1990 – 1991 .
4. Средневековая Европа глазами современников и историков. М., 1995. Ч.1-4.
5. Всемирная история. М., 1957. Т.3.

6. Политические структуры эпохи феодализма в Западной Европе (VI – XII в.в.). Л., 1990.
7. Грацианский Н.П. Из социально-экономической истории западно-европейского средневековья. М., 1960.
8. Европа в средние века: экономика, политика, культура. Сб. статей. К 80-летию акад. С.Д.Сказкина. М., 1972.
9. Господствующий класс феодальной Европы. М., 1989.
10. Колесницкий Н.Ф. Феодальное государство (V – XV в.в.). М., 1967.

Тақырыбы: ХҮІ ғ. – ХҮІІ ғ. 1-жартысындағы Италия. ХҮІ ғ. – ХҮІІ ғ. басындағы Франция.

Сабақтың мақсаты: ХҮІ ғ. – ХҮІІ ғ. 1-жартысындағы Италияның саяси, әлеуметтік және экономикалық дамуын, Француз абсолютізмнің дамуы және нығаюы, ерекшеліктері, ХҮІІ ғ. 1-жартысындағы Францияның ішкі және сыртқы саясаты туралы қарастыру.

Өткізу нысаны: ауызша.

1-тапсырмасы:

1. Француздардың басып енуі және италиялық соғыстардың басталуы.
2. Аграрлық қатынастар. Флоренциядағы халық бұқарасының көтерілісі.
3. ХҮІ ғ. аяғынан бастап Италияның экономикалық құлдырауы.
4. Феодалдық езгіге қарсы халық көтерілісі. Калабриядағы көтеріліс.
5. Неапольдағы Мазаньело көтерілісі. Сицилиядағы қозғалыс.

2-тапсырмасы:

IV Генрих және абсолютізмнің дамуы. IV Генрихтың экономикалық саясаты.

XIII Людовик. 1614 ж. Бас Штаттар. Ришельенің экономикалық саясаты және әкімшілік шаралары.

ХҮІІ ғ. 1-жартысындағы Францияның сыртқы саясаты.

Әдістемелік нұсқаулар: сұрақ-жауап әдісі бойынша әрбір студенттің қарастырылатын мәселелер жөнінде өзіндік пікірлері, салыстырмалы түрде берілген ой-қорытулар мен тұжырымдар жасауы қадағаланады, картамен жұмысқа мән беріледі. Француз абсолютізмнің ерекшеліктерін өзге елдердің абсолютізмінен ажыратып көрсеткен ой-қорытулар жасауы талап етіледі, схемалық кесте сызу ұсынылады.

Әдебиеттері:

1. Хрестоматия по истории средних веков. / Под ред. С.Д.Сказкина. М., 1961-1963. Т. 1-2.
2. История Европы с древнейших времен до наших дней. В 8 т. М., 1992. Т. 2. Средневековая Европа. М., 1993.
3. История средних веков. В 2-х т. М., 1990 – 1991 .
4. Средневековая Европа глазами современников и историков. М., 1995. Ч.1-4.
5. Всемирная история. М., 1957. Т.3.
6. История Италии. В 3-х т. М., 1970. Т.1.
7. Политические структуры эпохи феодализма в Западной Европе (VI – XII в.в.). Л., 1990.

8. Документы по истории Франции внешней политики 1547 – 1548 г.г. М.,-Л., 1963.
9. Господствующий класс феодальной Европы. М., 1989.
10. Люблинская А.Д. Франция при Ришелье. Французский абсолютизм в 1630 – 1642 г.г. Л., 1982.
11. История крестьянства в Европе. Эпоха феодализма. В 3-х т. Т. 1,2. М., 1985, 1986.
12. История Франции. В 3-х т. М., 1972. Т.1.

Тақырыбы: ХҮІ ғ. – ХҮІІ ғ. 1-жартысындағы Солтүстік Еуропа елдері.

Мақсаты: ХҮІ ғ. – ХҮІІ ғ. 1-жартысындағы Солтүстік Еуропа елдерінің жан-жақты дамуы туралы талқылау.

Өткізу нысаны: ауызша.

Тапсырмалары:

1. Дания. II Кристиан тұсында абсолютизмді орнатуға жасалған талаптар. Кальмар униясы (1523 ж.). 30-ж.ж. азамат соғысы.
2. Даниядағы реформа. Данияның Балтықта үстемдік орнату үшін күресі. Швециямен соғыстар және ХҮІІ ғ. орта шеніндегі ішкі саяси дағдарыс.
3. ХҮІ ғ. Швеция. Густав Ваза және даттықтардың езгісінен құтылу. Реформация. ХІҮ Эрик.
4. Швецияның Балтық бойындағы (Прибалтикадағы) агрессиясы. Мануфактуралық өнеркәсіптің дамуы. Швецияның Ұлы державаға айналуы.
5. ХҮІ ғ. басындағы Норвегия. Дания үстемдігінің бекітілуі. Реформацияның ерекшеліктері.
6. ХҮІІ ғ. орта шенінен былайғы Норвегия. Экономикалық өрлеу.

Әдістемелік нұсқаулар: тапсырмалар бойынша нақты жауап беруі және оны ауызша талдай білуі қадағаланады, картамен жұмыстарына көңіл бөлінеді. Солтүстік Еуропа елдеріндегі реформацияның Батыс Еуропадағы реформациядан ерекшеліктерін салыстыра отырып, талдау жасауға баса назар аударылады.

Әдебиеттері:

1. История Европы с древнейших времен до наших дней. В 8 т. М., 1992. Т. 2. Средневековая Европа. М., 1993.
2. История средних веков. В 2-х т. М., 1990 – 1991 .
3. Всемирная история. М., 1957. Т.3.
4. История Норвегии. М., 1980.
5. История Швеции. М., 1974.
6. Кан А.С. История Скандинавских стран (Дания, Норвегия, Швеция). М., 1971.
7. История Дании. М., 1996.
8. История дипломатии. М., 1959. Т.1.

Тақырыбы: ХҮІ ғ. – ХҮІІ ғ. 1-жартысындағы Венгрия, Трансильвания, Молдавия және Валахия. Отыз жылдық соғыс.

Сабактың мақсаты: ХҮІ ғ. – ХҮІІ ғ. 1-жартысындағы Венгрия, Трансильвания, Молдавия және Валахияның саяси-әлеуметтік, экономикалық дамуы, ішкі-сыртқы саясаты, ХҮІ ғ. 2-жартысындағы халықаралық қатынастар, ХҮІІ ғ.б. шиеленістер,

отыз жылдық соғыстың басталуы, барысы, кезеңдері мен Еуропа елдері үшін қорытындысы туралы талдау.

Өткізу нысаны: ауызша.

1-тапсырмасы:

1. XV – XVI ғ.ғ. Венгрия. 1514 ж. шаруалар көтерілісі. Осман езгісіндегі Венгрия жерлері.
2. Габсбургтердің қоластындағы Венгер жерлері. Реформациялық қозғалыс. Халық қозғалыстары.
3. XV – XVII ғ.ғ. Трансильвания. Экономикалық дамуы. Ішкі және сыртқы саясаты.
4. Валахия және молдавияда түрік билігінің орнатылуы. Қоғамдық құрылысы, ауыл шаруашылығы, қалалар. Ірі феодалдық иеліктер және шаруалардың жағдайы.

2-тапсырмасы:

1. XVI ғ. 2-жартысы – XVII ғ. басындағы Еуропадағы халықаралық қатынастардың дамуының сипаттамасы. Екі лагердің арасындағы күрестің жандана түсуі.
2. Чехиядағы оқиғалар және олардың маңызы. Отыз жылдық соғыстың басталуы және негізгі кезеңдері, қорытындысы.

Әдістемелік нұсқаулар: алғашқы төрт тапсырма бойынша сұрақ-жауап әдісі бойынша әрбір студенттің қарастырылатын мәселелер жөнінде өзіндік пікірлері, салыстырмалы түрде берілген ой-қорытулар мен тұжырымдар жасауы қадағаланады, картамен жұмысқа мән беріледі, тест сұрақтарын құрастыру тапсырылады. Соңғы екі тапсырманы шағын пресс-конференция түрінде өткізуге болады.

Әдебиеттері:

1. История Европы с древнейших времен до наших дней. В 8 т. М., 1992. Т. 2. Средневековая Европа. М., 1993.
2. История средних веков. В 2-х т. М., 1990 – 1991 .
3. Всемирная история. М., 1957. Т.3.
4. Политические структуры эпохи феодализма в Западной Европе (VI – XVII в.в.). Л., 1990.
5. Европа в средние века: экономика, политика, культура. Сб. статей. К 80-летию акад. С.Д.Сказкина. М., 1972.
6. Господствующий класс феодальной Европы. М., 1989.
7. История Венгрии.
8. История дипломатии. М., 1959. Т.1.

ТЕРМИНДЕР СӨЗДІГІ (ГЛОССАРИЙ):

1. *Аббат* – 1. аббат шіркеуінде барлық дін қызметкерлерінің құрметті аты;
2. еркек монастырының бастығы.
3. *Аббаттық* – өз қарамағында басқадай монастырлері бар католик монастырі; шіркеу басқармасының жоғарғы органдарына бағынады, үлкен жер бөліктерінде иелік жасап, шаруаларды қаты қанауда ұстады.
4. *Абсолютизм* – шексіз монархия, жоғарғы өкімет билігі бүтіндей бір адам-монарх (император, патша, король, князь) қолында болған басқару түрі; сословиелік монархияның орнын басқан феодалдық мемлекет дамуының жоғарғы және соңғы түрі.
5. *Аварлар* – VІ ғас. Азиядан орталық Еуропаға басып кіріп өз алдына дербес мемлекет орнатқан түрік нәсілдес халық; IX ғ. аварларды Ұлы Карл, X ғ. венгерлер күйретті. Осы кезден бастап олардың аты аталмайды.
6. *Папаларды Авиньон тұтқынында ұстау* – 1309-1377 ж.ж. француз королінің қысымы нәтижесінде папа резиденциясы Римнен Авиньонға көшірілген дәуір.
7. *Агонистиктер (күресшілер)* – IV ғ. терістік Африкада ірі жер иелеріне, Рим төрелеріне және Рим мемлекетінің әлеуметтік тәртіптерін мадақтаушы ресми шіркеуге қарсы бағытталған құлдардың, колондардың және езілген халықтардың революциялық қозғалысына қатысушылар.
8. *Адептер* – 1. сектаның не бір қилы ілімінің ісіне араласқан адам;
9. бір қилы ілімді не идеяны табанды түрде жарақтаушы.
10. *Акриттер* – Кіші Азиядағы шекара қызметіндегі адамдар.
11. *Актемонар* – XIV-XV ғ.ғ. Византиядағы өндіріс құралдарынан айрылған мүліксіз шаруалар.
12. *Аландар* – II-IX ғ.ғ. терістік Кавказды, төменгі Днепр мен Оңтүстік Орал арасын жайлаған сармат тайпалары; IV ғ. аландар ғұндарға бағынып, олармен бірге «халықтардың ұлы көшіне» қатысты. Олардың біразы оңтүстік Галлия мен Пиреней түбегін қоныстанды.
13. *«Бавар ақиқаты»* – Герман нәсілдес бавар әдет құқығының жинағы. VIII ғасырда пайда болды. Ру қоғамынан бастап феодалдық қатынастардың тууына шейінгі герман қоғамы дамуының әрқилы дәуірін қамтиды.
14. *Баварлар* – алғашқы кезде Богемияны жайлаған герман тайпасы, V ғ. басында Дунайдың жоғарғы бойын жайлаған. VIII-IX ғ.ғ. баварлық франк корольдеріне тәуелді тайпа герцогтері биледі. Франк мемлекеті ыдыраған соң Германия құрамына кіріп, кейініректе баварлар неміс халқын құрушылардың бірі болды.
15. *Багаудтар* – III-V ғ.ғ. Галлия мен Терістік Испанияда колондар мен құлдардың революциялық қозғалысына қатынасушылар. Бұл қозғалыс Батыс Рим империясының дағдарысы мен ыдырауын көрсететін айғақтардың бірі болды.
16. *Балья* – Францияда әкімшілік округті-бальяжды басқаратын король төресі.
17. *Бальяж* – Францияда король доменінің жерінде құрылған, балья қоластындағы әкімшілік округ. Король доменін бальяжға бөлу XII ғасырда, II Филипп тұсында Франциядағы ағылшын жерлерін басып алудан басталды. Жер-жерлерде король үкіметін нығайтуда оның ролі зор болды.

18. Бан – әр формадағы мемлекет тарапынан қысым көрсету құқықтарының жалпы аты – жоғарғы қылмыс сотының құқығы, соғыс жасаған шақыру, шоқыну туралы нұсқау шығару құқығы, т.б. феодалдық ыдырау дәуірінде бан құқығын әртүрлі дәрежеде жай князьдер мен шіркеулік феодалдар жүргізді.

19. Бан-бан – XII ғасырда Венгрия шет аймақты соғыс округі банотты билеуші әкім. XIX ғасырдың екінші жартысынан бастап Австро-Венгрия құрамындағы Хорват-словен-Далмация облысын басқаратын өкілдер.

20. Баналитет – феодалдық құқық, ол бойынша сеньор аз ақы үшін өзіне қарасты дүние-мүліктің бірқатарын пайдалануға, қарамағандығы шаруаларды қанауға мүмкіндік алды: феодалдық диірменде ұн тарту, оның пешінде нан пісіру, жүзім пресін, қайрақтарын пайдалану, т.б. Бұл заттарды пайдаланғаны үшін ақы не феодалдың өз ықтияры бойынша алынады, не әдет құқығы бойынша реттеледі. Баналитет бұқараны күйзелткен феодалдық қысымдардың бір түрі еді.

21. Барон – Батыс Европадағы феодалдық титул. VI-VII ғ.ғ. ауқатты адамдардың бәрін осылай атады, ал XI-XII ғ.ғ. ірі жер иелері-феодалдардың аты еді.

22. Барондық олигархия – феодалдық бір орталыққа бағынған мемлекет жағдайындағы басқару режимі. Бұл кезде өкімет билігі іс жүзінде бір топ магнаттар қолында болды; оларсыз король ешқандай шешім қабылдай алмады. 1238 ж. «Оксфорд провизияларын» қабылданғаннан кейінгі Англияда қысқа мерзімде билік жүргізген режим барондық олигархияның мысалы болады.

23. Барщина – жұмыспен өтеу рентасының орысша аты, шаруаның феодал шаруашылығындағы тегін, зорлықпен істелетін еңбегі. Барщина шаруалардың жеке басының тәуелділігінің формасы – басыбайлылықпен пара-пар.

24. Ваганттар – орта ғасырлар дәуірінде кейбір Батыс Европа елдерінде кедей, қаңғыбас оқушылар. XII-XIII ғ.ғ. қалалар мен университеттердің дамуына байланысты қайыршы кезбе студенттер және қоғамда орны жоқ уақ дін қызметкерлері-клириктер. Әлеуметтік жағдайы бойынша қала кедейлеріне жақын. Шіркеу ваганттарды қатты қуғынға түсірді.

25. Вальвассорлар – Миландағы феодалдар табының төменгі тобы.

26. Вальденстер – «Лион кедейлері» XII аяғында етек алған еретиктік секталар, Оңтүстік Франция, Терістік Италия, Германия, Чехияға тарады. Лион саудагері Петр Вальдтың атымен аталады.

27. Вандализм – мәдениет, рухани байлықты айуандық жолмен құрту.

28. Вандалдар – Римнен қатал күреске түскен ежелгі герман тайпасы. 455 ж. Римді алып, онда көптеген теңдесі жоқ өнер үлгілерін құртты. «Вандал» деген сөз топас, дөрекі, шапқыншы, мәдениетті құртушы деген теңдеумен пара-пар болып кетті..

29. Варварлық ақиқаттар – Батыс Рим империясының аумағын жайлаған ежелгі герман тайпаларының әдет құқықтарының жинағы. Ең бастылары –Вестгот ақиқаты, Бургундия ақиқаты, Саксония ақиқаты, Салий ақиқаты, Рипуар заңы, Алеман заңы, Бавария заңы, Фриздер заңы, Тюрингия заңы, Лангобардтар заңы, Англо-сакс заңдары.

30. Варварлар – гректер мен римдіктер өздері нәсілдес емес халықтардың бәрін осылай атаған. Біздің заманымыздың I ғасырынан бастап әсіресе германдықтар үшін жиі қолданылды. Варварлық шапқыншылықтар құл иеленушілікті жоюда үлкен роль атқарды.

- 31.***Варварлық мемлекеттер* – құл иеленушілік формацияның күйреуіне байланысты Рим жерінде пайда болған мемлекеттер – Вестготтар корольдігі, Бургундия, Остготтар корольдіктері, т.б.
- 32.***Ворфоломей түні* – 1572 ж. 24 тамызына қараған әулие Ворфоломей түні, бұл түні Франция королі мен католиктердің бұйрығы бойынша Парижде гугеноттарды қыру басталды. Үш күн ішінде бірнеше мың гугеноттар бауыздалып, бұл қанды күрес бүкіл Францияға тарады.
- 33.***Василиктер* – 890 жылдары император YI Левтің кезінде жасалып біткен Византия заң қаулыларының жинағы, 60 кітап болды.
- 34.***Вассал* – орта ғасырлар дәуірінде ірі феодал – сеньордан жер иелігін (лен) алған уақ феодал; ол үшін, ең алдымен, әскер қызметін атқарып, көп жағынан сеньорға тәуелді болуға тиіс еді.
- 35.***Вассалитет* – Батыс Европа елдерінде орта ғасырларда кең тараған бір феодалдың екінші жер иесіне тәуелділігінен туған қатынастар жүйесі. Ол жүйе YIII-IX ғ.ғ. Франк мемлекетінде әбден қалыптасып болды. Аграрлық қатынастардағы төңкеріс жер иеліктерін вассалдарға кеңірек үлестіруге мүмкіндік берді.
- 36.***«Менің вассалымның вассалы менің вассалым емес»* – феодалдық лендік қатынастарды айқын көрсететін, орта ғасырлар дәуірінде көп тараған мәтел.
- 37.***Ватикан* – Рим қаласындағы жеті төбенің бірі; Рим жеріндегі теократиялық мемлекет-қала. Рим папасының ресми резиденциясы, Ватикан тарихы ертеректегі орта ғасырлар дәуірінде басталады.
- 38.***«Ұлы дидактика»* – чехтың ұлы педагогы Ян Коменскийдің 1632 ж. жазылған басты еңбегі.
- 39.***«Ұлы привелигия»* – 1477 ж. Өжет Карл қаза тапқан соң Гентте өткен Нидерландының жалпы шарттары Бургундиялық Марияның қол қоюына мәжбүр еткен еркіншілік хартиясы, 1494 ж. күшін жойды.
- 40.***Еркіндіктің ұлы хартиясы* – 1215 ж. 15 маусымда Жерсіз Иоанн қол қойған хартия. 63 бабы бар. Король өкіметінің күшеюіне қарсы болған барондар күресінің нәтижесінде олар көптеген артықшылықтарға ие болды. Англия сословиелік монархиясын құруға әкелген саяси күресте Хартия едәуір көрнекті роль атқарды. 1965 ж. жазда бұл құжаттың 750 жылдығы Ұлыбританияда ұлт тойы болып өткізілді.
- 41.***Ұлы географиялық ашулар* – XV ғ. ортасынан кейінгі уақытты қамтитын жаңа жерлерді ашуға байланысты оқиғалар – Американы ашу, Үндістанға баратын теңіз жолын табу, бірінші дүниежүзілік саяхат, т.б.
- 42.***Ұлы наурыз ордонансы* – 1357 ж. Париждегі Этьен Марсель басқарған қозғалыс кезінде Жалпы штаттардың ықпалымен қабылданды. Ордонанс бойынша штаттар көптеген құқықтарға ие болды, ол король өкіметін тежеудің айғағы еді.
- 43.***Габель* – аль-кабала – салық; ортағасырлық Франциядағы тұз салығы. Филипп Валуа кезінде тұз сату мемлекет монополиясына айналды.
- 44.***Габсбургтер* – Батыс Европа елдерінің көбін билеген әулет; Австрия (1282-1918), Чехия-Венгрия (1526-1918), Италия (XVI ғ. – 1866 ж.) Нидерланды 1273 ж. I Рудольф Габсбург «Қасиетті Рим Империясының» императоры болып сайланды.

45. *Гайда* –ерте орта ғасырлар дәуірінде қауым мүшесінің жер бөлігі, 120 акр егістік жер.

46. *Галаттар* –Кіші Азияға басып кірген кельт тайпалары.

47. *Галликандық жүйе* – XIII-XVIII ғ.ғ. Француз шіркеуінің Папа тағынан тәуелсіз болуын қуаттаушы саяси шіркеу ағымы. XV ғасырда соборлық қозғалыспен тығыз байланыста болды .

48. *Галлия* – Қазіргі Франция жерін қамтитын тарихи облыс. Біздің заманымыздан бұрынғы V ғ. бастап галлдар жайлады.

«ОРТА ҒАСЫРЛАР» ТАРИХЫ БОЙЫНША МАҢЫЗДЫ ОҚИҒАЛАРДЫҢ ТІЗБЕГІ.

I. Жалпы шолу:

1. *Алғашқы орта ғасыр* – феодализмнің алғашқы кезеңі – V ғ. аяғынан – XI ғ. дейін феодализм үстемдік ететін өндіріс тәсілі ретінде қалыптаса бастады.

2. *Орта орта ғасыр* – XI ғ. орта шенінен – XV ғ. аяғына дейін – феодалдар өркендеп, феодалдық құрылыстың шарықтап тұрған кезі.

3. *Кейінгі орта ғасыр* – XVI ғ. – XII ғ. алғашқы жартысы – феодалдық қатынастардың ыдырап, капиталистік қатынастардың өркендеп келе жатқан мезгілі.

II. Англия тарихы бойынша:

1. *407 ж.* – Британия Рим провинциясы болудан қалды.

2. *449 ж.* – Британияны англосакстардың жаулап алуы.

3. *VI ғ. аяғы – VII ғ. басы* – Британия аумағында бірнеше англосакстық корольдіктердің құрылуы.

4. *829 ж.* – англосакстық корольдіктердің астанасы Лондон қаласы болған бірыңғай *Англия* мемлекетіне бірігуі.

5. *871 – 899 немесе 900 ж.ж.* – Ұлы Альфредтің ел басқаруы, оның кезінде даттардың елге ішкері жылжуы тоқтатылады.

6. *959 – 975 ж.ж.* – король Эдгардың билігі, ол X ғ. 2-жартысында дербес Дэнло облысын жойып, бүкіл Англияны бір корольдікке біріктіреді.

7. *X ғасырдың аяғы* – дат корольдерінің Англияға жорықтарын жандандыруы.

8. *1016 ж.* – Англияға даттардың өз өкіметін орнатуы.

9. *1016 – 1035 ж.ж.* – король Кануттың ел басқаруы; ол бір мезгілде Англияның, Данияның және Норвегияның королі болды.

10. *1042 – 1066 ж.ж.* – ескі англосакстық әулеттің өкілі Эдуард Исповедниктің ел басқаруы.

11. *1066 ж.* – Вильгельмнің 15 мыңдық рыцарьлар әскерімен Англияның аумағына басып кіруі.

12. *1066 – 1087 ж.ж.* – I Вильгельм Завоевательдің ел басқаруы.

13. *1086 ж.* – I Вильгельмнің үкімі бойынша жалпы жер санағының жүргізілуі; пергаментке жазылған тізім халық арасында «*Қорқынышты сот кітабы*» деп аталды.

14. 1100 – 1135 ж.ж. – I Генрихтің ел басқаруы; мемлекетті басқару жүйесін одан әрі нығайтты; тұрақты корольдік Кеңес – *король куриясы* маңызды роль атқарды.
15. 1154 – 1189 ж.ж. – Плантагенеттер әулетінің алғашқы өкілі II Генрихтің (Генрих Анжуйский) ел басқаруы; оның тұсында ағылшын корольдігінің құрамына Франциядағы анжуйлық отбасының иеліктері – Анжу, Мэн, Турень, Пуату, Аквитания кіреді.
16. 1169 – 1171 ж.ж. – II Генрихтің Ирландияны жаулап алуы.
17. 1189 – 1199 ж.ж. – Арыстан Жүрек I Ричардтың ел басқаруы; 3-крест жорығынан келе жатырғанында герман императоры VI Генрихтың тұтқынына түседі, 1194 ж. салықты өсірудің арқасында сатып алынады.
18. 1191 – 1226 ж.ж. – Безземельный деп аталған король Иоанның ел басқаруы;
19. 1202 – 1204 ж.ж. – Иоанн Безземельныйдың Франциядағы ағылшын иеліктерінен айырылуы.
20. 1215 ж. 15 шілде – Иоанн Безземельныйдың «*Еркіндіктің Ұлы Хартиясы*» деп аталатын актіге қол қоюы.
21. 1216 – 1272 ж.ж. – III Генрихтың ел басқаруы.
22. 1258 ж. көктемі – III Генрихтің Папа IV Иннокентийдің азғыруымен Италияда соғыс арандатушылығын бастап, соған барондардан барлық табысының $\frac{1}{3}$ бөлігін беруді талап етуі.
23. 1258 ж. маусым – Оксфордта шонжарлардың кеңесі жиналып, елде олигархтардың режимі орнайды; ол «*Оксфордтық провизиялар*» деп аталады.
24. 1259 ж. – рыцарьлар мен ерікті шаруалардың жоғарғы тобын ірі феодалдардың озбырлығынан қорғаған «*Вестминстерлік провизиялар*» қабылданады.
25. 1263 – 1267 ж.ж. – азамат соғысы.
26. 1265 ж. қаңтар – тұңғыш ағылшын парламентінің құрылуы.
27. 1272 – 1307 ж.ж. – I Эдуардтың ел басқаруы; оның кезінде парламентті шақыру тәжірибесі түпкілікті орнықты; Шотландияға қарсы нәтижесіз соғыстар жүргізіледі.
28. 1306 – 1329 ж.ж. – шотландиялық король Роберт Брюстің ел басқаруы; 1314 ж. ол Баннокберннің маңында ағылшын армиясын талқандайды; ал 1328 ж. Англияның Шотландияның тәуелсіздігін мойындауына қол жеткізеді.
29. 1327 – 1377 ж.ж. – III Эдуардтың ел басқаруы; Жүз жылдық соғысты бастады; жұмысшылар туралы алғашқы статуттарды шығарады; Англиядағы папаның ықпалын шектейді.
30. 1377 – 1399 ж.ж. – Плантагенеттердің соңғы өкілі II Ричардтың ел басқаруы; 1397 ж. оның корольдің жеке дара басқаруын орнату жөніндегі шаралары оның тақтан тайдырылуына әкеледі.
31. 1377 ж. – парламент біржолғы жаппай салық енгізеді
32. 1381 ж. – Уот Тайлер бастаған шаруалар көтерілісі; ортағасырлық Англия тарихындағы ең ірі антифеодалдық көтеріліс болды; жеңіліс тапқанымен барщина және басыбайлық құқықтың жойылуына жағдай жасады.
33. 1399 – 1413 ж.ж. – IV Генрихтің ел басқаруы; Ланкастерлер әулетінің алғашқы өкілі; оның кезінде ағылшын парламентінің құқықтары кеңейтіледі.

- 34.** 1413 – 1422 ж.ж. – V Генрихтің ел басқаруы; оның кезінде толастаған жүз жылдық соғыс қайта басталады;
- 35.** 1415 ж. – Азенкур маңындағы шайқаста ағылшындар француздарға күйрете соққы берді және Парижбен бірге Францияның солтүстігін басып алады.
- 36.** 1422 – 1461 ж.ж. – VI Генрихтің ел басқаруы.
- 37.** 1450 ж. – Джек Кэд басқарған Англияның оңтүстігінде орталығы Кент графтығы болған халықтық көтеріліс.
- 38.** 1455 – 1485 ж.ж. – «Алқызыл раушан» және «Ақ раушан» гүлдер соғысы; ол Ланкастерлер және Йорктар әулеті тармақтарының тақ үшін күресінен туындайды; соғыстың бұлай аталуы екі жақтың ел таңбаларындағы бейнелерге (Ланкастерлердің ел таңбасында алқызыл раушан гүлі, Йорковтарда – ақ раушан гүлі бейнеленді) байланысты болды.
- 39.** 1461 – 1483 ж.ж. – Эдуард Йоркскийдің ел басқаруы.
- 40.** 1483 – 1485 ж.ж. – Йорковтар әулетінің соңғы өкілі III Ричардтың ел басқаруы; оның қатал саясатына қарсы Ланкастерлер мен Йорковшыл барондардың бір бөлігі көтеріліс жасап, таққа жаңа үміткерлерді – Ланкастерлік отбасының кіші буынының өкілі Генрих Тюдорды ұсынады.
- 41.** 1485 ж. 22 тамыз – Босфорт түбіндегі соғыста III Ричард жеңіліп, өлтіріледі. Осы ақырғы соғыста Генрих Тюдор VII Генрих деген атпен Англияның королі болып жарияланады.
- 42.** 1485 – 1509 ж.ж. – Тюдорлар әулетінің алғашқы өкілі VII Генрихтің ел басқаруы; оның кезінде ағылшын абсолютизмінің негізі қаланады.
- 43.** 1509 – 1547 ж.ж. – VIII Генрихтің ел басқаруы; оның кезінде реформация жүргізіледі.
- 44.** 1534 ж. – VIII Генрих бірінші әйелі Екатерина Арагонскаямен ажырасуына Рим папасының тиым салуына байланысты *супрематия* (жоғарғы өкілдік) туралы акт шығарады; акт бойынша король ағылшын шіркеуінің басшысы болып жарияланады.
- 45.** 1536 ж. және 1539 ж. – VIII Генрихтің шіркеу жерлерін секуляризациялауы.
- 46.** 1536 – 1537 ж.ж. – Англияның солтүстік графтықтарындағы шарбақпен қоршауларға қарсы қозғалыстар.
- 47.** 1542 – 1567 ж.ж. – шотландиялық королева Мария Стюарттың ел басқаруы.
- 48.** 1553 – 1558 ж.ж. – I Мария Тюдордың (1554 ж. испан королі II Филипке тұрмысқа шығады) ел басқаруы; Испанияның қолдауына сүйенген королева Англияда католицизмді қалпына келтіріп, Реформацияның жақтастарын қатал қуғындайды.
- 49.** 1558 – 1603 ж.ж. – I Елизавета Тюдордың ел басқаруы; оның билігі кезінде абсолютизм нығайтылады; англикан шіркеуі қалпына келтіріліп, Ирландияны отарлау кең көлемде жүргізіледі.
- 50.** 1559 ж. – парламент корольдің англикандық шіркеуге өктемдігін бекітеді.
- 51.** 1588 ж. шілде – тамыз – адмирал Френсиск Дрейк басқарған ағылшын флотының испандық «Ұлы және жеңілмейтін» Армаданы талқандауы.
- 52.** 1600 ж. – ағылшындық Ост-Инд компаниясының құрылуы.
- 53.** 1640 ж. – Стюарттар әулетінен шыққан Англия королі I Карлдың Ұзақ парламентті шақыруы; ол абсолютизмге қарсы революциялық оппозицияның шын

мәніндегі заңда органына айналады; бір жыл ішінде корольді биліктен тайдырып, елді өзі басқара бастайды.

54. 1642 – 1649 ж.ж. – Англиядағы Ұзақ парламенттің жақтастары және роялистер арасындағы азамат соғысы; 1649 ж. 30 қаңтарда парламент І Карлды сот өлім жазасына кеседі.

55. 1649 ж. 19 мамыр – Англия республикасының жариялануы.

56. 1649 – 1652 ж.ж. – ағылшын армиясының Ирландияны жаулап алуы.

57. 1653 – 1658 ж.ж. – Англиядағы Кромвель диктатурасы.

58. 1653 ж. – Англия республикасының тұңғыш конституциясының қабылдануы.

III. Византия империясының тарихы бойынша:

1. 330 ж. – Рим императоры І Константиннің антикалық қала Византийдің орнында Константинополь қаласын тұрғызып, Рим империясының астанасын Шығысқа көшіруі.

2. 395 ж. – соңғы Рим императоры І Феодосийдің аманаты бойынша Ежелгі Римнің Батыс және Шығыс Рим (Византия) империялары болып екіге бөлінуі.

3. 395 – 408 ж.ж. – Шығыс Рим империясының тұңғыш императоры Аркадийдің ел басқаруы.

4. 408 – 450 ж.ж. – II Феодосийдің ел басқаруы; 430 ж. бастап ғұндардың көсемі Аттилаға салық төлей бастады.

5. 413 – 439 ж.ж. – Константинопольдің жан-жағын қуатты дуалдармен қоршаудың жүргізілуі.

6. 425 ж. – университеттің тұрғызылуы.

7. 429 – 438 ж.ж. – II Феодосийдің «Феодосий Кодексі» деп аталатын императорлық заңдар жинағын құрастыруы; заң жинағы Рим империясының екі бөлігіне де жүрген.

8. 527 – 565 ж.ж. – I Юстинианның ел басқаруы; оның кезінде Рим құқығының реформалары жүргізіледі; оның негізгі тармақтарына сүйене отырып «Азаматтық құқықтардың жинағы» құрастырылады; Солтүстік Африканы, Сицилияны, Италияны, Испанияның бір бөлігін жаулап алады.

9. 532 ж. – Византиядағы ең ауқымды көтерілістердің бірі, тарихта «Ника» (грекше «Жеңіске жет» деген мағына береді) көтерілісі деген атпен танылған көтеріліс болып өтеді.

10. 534 – 565 ж.ж. – Юстинианның өзі шығарған заңдар кейін «Азаматтық құқықтардың жинағының» 4-бөлімін құрайды, ол «Новелла» («Жаңа заңдар») деп аталады.

11. 533 – 534 ж.ж. – византиялық қолбасшы Велисарийдің вандалдар армиясын талқандап, Вандалдар корольдігінің өмір сүруін тоқтатуы.

12. 535 – 554 ж.ж. – византиялық әскерлердің алдымен, Велисарийдің, кейін Нарсестің басшылығымен остготтарды Италиядан қууы.

13. 555 ж. – Италияны толығымен византиялықтардың жаулап алуы.

14. 540 – 562 ж.ж. – Византия-Иран соғысы; келіссөз бойынша Лазика (қазіргі Батыс Грузия) Византияға, Сватения, Грузияның басқа да облыстары Иранға өтеді.

15. 717 – 867 ж.ж. – Исавр әулетінің басқаруы.
16. 717 – 741 ж.ж. – Исавр әулетінің негізін салушы III Лев Исавраның ел басқаруы; иконға қарсы күрестің бастамасын салып берді.
17. 718 ж. – III Лев Исавраның араб халифының ұланғайыр армиясына тосқауыл қоюы.
18. 726 ж. – III Лев Исавраның жаңа заң жинағын (Эклога) шығаруы.
19. 740 ж. – III Лев Исавраның арабтарға күйрете соққы беруі.
20. 741 – 775 ж.ж. – IV Константиннің ел басқаруы.
21. 746 ж. – византиялықтардың халифаттың Сириядағы иеліктеріне басып енуі.
22. 780 – 797 ж.ж. – VI Константиннің ел басқаруы; туған анасы Ирина тақты әскери төңкерістің көмегімен тартып алып, ұлын көзінен айырады.
23. 797 – 802 ж.ж. – Византияның тұңғыш әйел императоры Иринаның ел басқаруы; ол Ұлы Карлды Батыстың императоры деп танудан бас тартады.
24. 816 – 820 ж.ж. – V Лев Арменианның ел басқаруы.
25. 820 – 823 ж.ж. – Фома Славянин бастаған көтеріліс; Кіші Азияның көп бөлігіне таралады; 823 ж. жеңіліспен аяқталады.
26. 842 – 867 ж.ж. – III Михаилдың ел басқаруы.
27. 867 – 1056 ж.ж. – Македон әулетінің ел басқаруы.
28. 867 – 886 ж.ж. – Македон әулетінің негізін салушы император I Василийдің ел басқаруы; ол ел ішіндегі әлеуметтік дағдарыстарды жою және сыртқы қауіпті тойтару үшін реформалар жүргізеді.
29. 868 ж. – I Василийдің арабтармен күресу үшін армия жасақтауы.
30. 869 ж. – арабтарға византиялықтардың тойтарыс беруі.
31. 976 – 1025 ж.ж. – II Василийдің ел басқаруы.
32. 976 – 989 ж.ж. – II Василийдің Кіші азиялық шонжарлардың көтерілісін басуы.
33. 995 ж. – Фатимидтік Сирияға қарсы II Василийдің табысты жорықтары.
34. 1018 ж. – II Василийдің Болгария басып алуы.
35. 860 ж. – орыс әскерлерінің Константинопольды жан-жақты қоршауға алуы.
36. 907 ж. жаз – орыс кемемелерінің Константинопольды, Босфор жағалауын қоршауға алуы.
37. 941 ж. – князь Игорьдың шабуылдары.
38. 944 ж. – орыс-Византия сауда келісімдерінің жасалуы.
39. 1043 ж. – орыстардың Константинопольге жасаған соңғы жорығы.
40. 1042 – 1055 ж.ж. – IX Константин Мономахтың ел басқаруы.
41. 1054 ж. – византиялық (православиелік) шіркеудің Батыстың (орталығы Римде болған) христиандық (католиктік) шіркеуден түпкілікті бөлінуі.
42. 1067 – 1071 ж.ж. – император IV Роман Диогеннің ел басқаруы.
43. 1071 ж. – Манцикерт (Армения) түбінде түрік-селжұқтардың Византия армиясын талқандауы.
44. 1081 – 1118 ж.ж. – I Алексей Комниннің ел басқаруы.
45. 1118 – 1143 ж.ж. – II Иоанн Комниннің ел басқаруы.
46. 1122 ж. – II Иоанн Комниннің печенегтерді жеңуі.
47. 1135 ж. – II Иоанн Комниннің түрік-селжұқтарды жеңуі.
48. 1204 – 1261 ж.ж. – Византияның кресшілер жаулап алған аумағында Латын империясының құрылуы.

49. 1261 ж. – Константинопольдың латындардан азат етілуі және Палеологтар әулетінің негізін салушы император VIII Михаилдың қол астына қараған Византия империясының қайта өрлеуі.

50. 1449 – 1453 ж.ж. – Византияның соңғы императоры XI Константиннің ел басқаруы; ол Константинопольды түріктерден қорғау кезінде қаза табады.

51. 1453 ж. 29 мамыр – Константинопольды түріктердің басып алуы; Византия империясының құлауы.

IV. Германия және Австрия тарихы бойынша:

1. 843 ж. – Верден келісімі бойынша Рейннен шығысқа қарайғы жерлер Людовик Немецкийге қарайды.

2. 919 – 936 ж.ж. – Саксон әулетінің негізін салушы король Генрих I Птицеловтың ел басқаруы.

3. 919 – 1024 ж.ж. – Саксон әулетінің ел басқаруы.

4. 925 ж. – Генрих I Птицеловтың Лотарингияны Германияға қосуы.

5. 933 ж. – германдық герцогтықтардың біріккен күштерінің венгерлерден ірі жеңіске жетуі.

6. 936 – 973 ж.ж. – I Оттонның ел басқаруы.

7. 955 ж. – I Оттонның Аугсбургқа жақын маңдағы Лех өзеніндегі шайқаста венгерлерге күйрете соққы беруі.

8. 962 ж. – I Оттонның Римде император тәжін киюі және «Қасиетті Рим империясының» императоры атануы.

9. 973 – 983 ж.ж. – «Рим империясының» императоры II Оттонның ел басқаруы.

10. 976 ж. – II Оттонның Бавар герцогының бүлігін басуы.

11. 982 ж. – II Оттонның арабтардан жеңілуі.

12. 983 ж. – II Оттонның арабтармен шайқас барысында қаза табуы.

13. 1024 – 1039 ж.ж. – Франкон әулетінің негізін салушы II Конрадтың ел басқаруы; ол ұсақ вассалдардың қолдауына сүйене отырып, орталық аппаратты нығайтады.

14. 1032 ж. – II Конрадтың Бургундия корольдігін империяға қосуы.

15. 1039 – 1056 ж.ж. – III Генрихтің ел басқаруы; империяның күш-қуаты артады; императордың билігі Венгрия, Польша және Богемияға тарайды.

16. 1046 – 1047 ж.ж. – III Генрихтің Италияға жорығы.

17. 1056 – 1106 ж.ж. – IV Генрихтің ел басқаруы; Рим папасымен күрес жүргізеді.

18. 1077 ж. – шіркеуден аластатылған және төмендетілген I Генрихтің Каносс қамалында папа VII Григорийден кешірім сұрауы.

19. 1147-1160 ж.ж. – герцог Лев Генрихтің ободриттерге қарсы крест жорықтары.

20. 1152 – 1190 ж.ж. – Штауфендер әулетінен шыққан I Фридрих Барбароссаның ел басқаруы.

21. 1156 ж. – Австрияның герцогтыққа айналуы.

22. 1154 ж. – I Фридрих Барбароссаның ең алғашқы итальяндық жорығына аттануы.

23. 1158 ж. – I Фридрих Барбароссаның Италияға екінші рет жорыққа аттануы.
24. 1162 ж. – екі жылға созылған қоршаудан соң Фридрихтің Миланды басып алып, қаланы толық қиратуы.
25. 1170 ж. – немістердің славяндардан басып алған жерлерінде Лев Генрихқа тәуелді Мекленбург герцогтығының құрылуы.
26. 1176 ж. – Леньяноның маңында император мен Ломбардия лигасының ең шешуші шайқасының өтуі.
27. 1180 ж. – Лев Генрихтің славяндық Поморьені басып алуы.
28. 1183 ж. – Констанц бітімі; іс жүзінде бұл бітім Италия қалаларының өзін-өзі басқарушылықтарын қайта қалпына келтіріп, олардың саяси дербестіктерін нығайту болып табылды.
29. 1190 – 1197 ж.ж. – VI Генрихтің ел басқаруы; Сицилия тағының мұрагеріне үйлену арқылы ол өзінің иеліктеріне Сицилия корольдігін қосы алады.
30. 1202 ж. – папа III Иннокентийдің белсенді қатысуымен жаңа діни-рыцарьлық – Семсершілер орденінің құрылуы.
31. 1212 – 1250 ж.ж. – II Фридрихтің ел басқаруы; Сицилияны орталықтанған мемлекетке айналдырады; папалық және Солтүстік Италияның қалаларымен нәтижесіз күрестер жүргізеді.
32. 1230 ж. – алғаш рет Берлин қаласының аталуы.
33. 1273 – 1291 ж.ж. – Габсбургтер әулетінің негізін салушы I Рудольфтың ел басқаруы.
34. 1282 ж. – I Рудольфтың Австрия және Штирияның басып алуы.
35. 1308 – 1313 ж.ж. – курфюрстер сайлаған екінші қосалқы император VII Генрих Люксембургскийдің билікте болуы.
36. 1314 – 1347 ж.ж. – баварлық герцогтар сайлаған Виттельсбахтар әулетінен шыққан Людвиг Баварскийдің билікте болуы.
37. 1347 – 1378 ж.ж. – Люксембургтар әулетінен шыққан IV Карлдың (1346 жылдан чех королі I Карл) ел басқаруы; король өкіметін нығайтады; қолөнердің, сауданың және мәдениеттің дамуына қолдау көрсетеді.
38. 1356 ж. – IV Карлдың «Алтын Булласы»; ол Германияның саяси бытыраңқылығын заң жүзінде баянды етті.
39. 1367 – 1370 ж.ж. – Любек бастаған Солтүстік германдық қалалардың сауда және саяси одағы Ганзаның түпкілікті рәсімделуі.
40. 1440 – 1493 ж.ж. – Габсбургтер әулетінен шыққан III Фридрихтің ел басқаруы; 1452 жылдан «Қасиетті Рим империясының» императоры; 1453 жылдан Австрия эрцгерцогы; венгер королі Матьяш Хуньядимен соғыста австриялық иеліктерінен түгелге дерлік айырылады.
41. 1493 – 1519 ж.ж. – «Қасиетті Рим империясының» императоры, австрия эрцгерцогы I Максимилиан Габсбургтің ел басқаруы; ол Габсбургтердің австриялық жерлерінің шын мәнінде бір орталыққа бірігуінің бастамасын салып береді;
42. 1517 ж., 31 қазан – Мартин Лютердің 95 тезисі; Германиядағы Реформацияның басталуы.
43. 1524 – 1525 ж.ж. – шаруалар соғысы.

44. 1529 ж. – неміс лютерандарының «Қасиетті Рим империясының» императоры Ү Карлдың шіркеу жерлерін секуляризациялауды тоқтатуына қарсылық білдіреді (осы себепке байланысты оларды протестанттар деп атай бастаған).

45. 1555 ж. – германдық протестанттық князьдар және император Ү Карлдың арасындағы Аугсбургтық діни бітімнің жасалуы; осыдан кейін Ү Карл тақтан бас тартады; бұл бітім шарты католиктер мен протестанттардың арасындағы бірқатар соғыстарды тоқтатады.

46. 1556 – 1564 ж.ж. – I Фердинандтың ел басқаруы; Австрия эрцгерцогы; 1526 жылдан Чехия мен Венгриядағы Габсбургтар әулетінен шыққан алғашқы король; Венгрияның көп бөлігін түріктерге беруге мәжбүр болады.

47. 1576 – 1612 ж.ж. – II Рудольфтың ел басқаруы; католиктік реакция саясатын жүргізеді; інісі Матвеймен өзара соғыста оған 1608 ж. Австрия, Венгрия және Моравияны, ал 1611 ж. Чехияны береді.

48. 1619 – 1637 ж.ж. – «Қасиетті Рим империясының» императоры II Фердинандтың ел басқаруы; контрреформация саясатын жүргізеді; Отыз жылдық (1618 – 1648 ж.ж.) соғыстың бастапқы кезеңдерінде габсбургтық-католиктік лагерьді басқарады.

АРАЛЫҚ ЖӘНЕ ҚОРЫТЫНДЫ БАҚЫЛАУ ЖҮРГІЗУГЕ АРНАЛҒАН ТАПСЫРМАЛАР.

I аралық бақылаудың тапсырмалары:

1. Кіріспе.
2. Рим империясындағы дағдарыс.
3. Варварлық тайпаларда ру-тайпалық құрылыстың ыдырауы.
4. Халықтардың Ұлы қоныс аударуы. Батыс Рим империясының құлауы және варварлық мемлекеттердің құрылуы.
5. Франк мемлекетінде феодализмнің дамуы.
6. IV-XII ғ.ғ. Византия империясы.
7. VI-XI ғ.ғ. оңтүстік және батыс славяндар.
8. Ерте орта ғасырлардың аяғындағы Батыс Еуропа.
9. Ортағасырлық қалалардың пайда болуы және дамуы.
10. Крест жорықтары.
11. XI-XV ғ.ғ. Франция.
12. XI-XV ғ.ғ. Англия.
13. XI-XV ғ.ғ. Германия.
14. XI – XV ғ.ғ. Чехия.

II аралық бақылаудың тапсырмалары:

1. XI-XV ғ.ғ. Италия.
2. XI-XV ғ.ғ. Пиреней мемлекеттері.
3. XI – XV ғ.ғ. Скандинавия елдері.
4. XI – XV ғ.ғ. Польша.
5. XI – XV ғ.ғ. Венгрия.
6. XII – XV ғ.ғ. славян елдері.

7. XIII – XV ғ.ғ. Византия.
8. XI – XV ғ.ғ. Батыс Еуропадағы шіркеу.
9. XVI ғ. – XVII ғ. 1-жартысындағы Батыс Еуропа елдерінде өндіргіш күштердің дамуы және капиталистік қатынастардың тууы.
10. Ұлы географиялық жаңалықтар және отарлық жүйенің пайда болуы.
11. XVI ғ.-XVII ғ. басындағы Англия.
12. XVI ғ.-XVII ғ. басындағы Германия.
13. Швейцариядағы реформация.
14. XVI – XVII ғ.ғ. Испания.
15. Нидерландиядағы ұлт-азаттық қозғалыс. XVII ғ. 1-жартысындағы Құрама провинциялар республикасы.
16. XVI ғ. – XVII ғ. 1-жартысындағы Италия.
17. XVI ғ.-XVII ғ. басындағы Франция.
18. XVI ғ. – XVII 1-жартысындағы Солтүстік Еуропа елдері.
19. XVI ғ. – XVII ғ. 1-жартысындағы Польша.
20. Балқан елдерінің XVI ғ. – XVII ғ. 1-жартысындағы Осман империясының қол астында болуы.
21. XVI ғ. – XVII ғ. 1-жартысындағы Венгрия, Трансильвания, Молдавия және Валахия.
22. XVI ғ.-XVII ғ. 1-жартысындағы халықаралық қатынастар. Отыз жылдық соғыс.

ТЕСТТІК ТАПСЫРМАЛАРЫ:

\$\$\$ 1. Орта ғасырлар тарихының хронологиялық шеңбері:

- A) V- XII ғ.
- B) V-XVII ғ.
- C) VI-XVIII ғ.ғ.
- D) XI-XV ғ.ғ.
- E) IX-XV ғ.ғ.

\$\$\$ 2. Орта ғасырлар тарихын хронологиялық неше кезеңге бөлуге болады?

- A) 5 кезеңге.
- B) 4 кезеңге.
- C) 3 кезеңге.
- D) 2 кезеңге.
- E) кезеңге бөлінбей оқытылады.

\$\$\$ 3. Орта ғасырлар тарихының хронологиялық кезеңдерін ата:

- A) V-IX ғ.ғ.; IX-XI ғ.ғ.; XI-VII ғ.ғ.
- B) IV-VI ғ.ғ.; VII-XV ғ.ғ.; XVI-XVII ғ.ғ.
- C) V-X ғ.ғ.; XI-XV ғ.ғ.; XVI-XVII ғ.ғ.
- D) V-XI ғ.ғ.; XI-XV ғ.ғ.; XVI-XVII ғ.ғ.
- E) IV-IX ғ.ғ.; IX-XV ғ.ғ.; XVI-XVII ғ.ғ.

\$\$\$ 4. Феодалдық рентаның 3 формасын ата:

- A) Экономикалық сырттай міндеттеулер; барщина; ақшалай рента.
- B) барщина; заттай оброк, ақшалай оброк.
- C) барщина, заттай оброк, баналитеттер.

D) жұмыспен өтеу рентасы, өнім рентасы, жер ұстау.

E) экономикалық сырттай міндеттеу; заттай оброк; баналитеттер.

\$\$\$ 5. Ірі жер иеленушілерден әр түрлі шарттармен жер учаскелерін пайдалануға алған еріктілер:

A) Колондар.

B) Прекариестер.

C) Эмфитевтер.

D) Азат етілгендер.

E) Шаруалар.

\$\$\$ 6. Қазына мен шіркеудің ірі жер учаскелерінен жер алып, жер иелеріне жыл сайын белгіленген төлемді өтеуге және шаруашылықты жақсы жүргізуге міндетті болушылар:

A) Эмфитевтер.

B) Азат етілгендер.

C) Плебейлер.

D) Патрицийлер.

E) Колондар.

\$\$\$ 7. Солтүстік Италия, Галлия, Испания, Британия, Ирландияны қоныстанушы этникалық топты ата:

A) Кельттер.

B) Германдықтар.

C) Славяндар.

D) Франктер.

E) Англосакстар.

\$\$\$ 8. Шығыс және Орталық Европада герман тайпаларының қоныс аударуы қай кезде басталды?

A) II-III ғ.ғ.

B) III ғ. ортасы.

C) I ғ. ортасы.

D) II – IV ғ.ғ.

E) IV-V ғ.ғ.

\$\$\$ 9. Вестгот тайпаларының қоныстанған аймағы:

A) Рейн, Дунай, Неккар аралығындағы үш бұрыш жер.

B) Днепр мен Дунай бойы.

C) Балтық бойына іргелес жатқан аймақтар.

D) Днестрден Қара және Азов теңіздерінің жағалауына дейінгі аймақ..

E) Вестгот тайпаларының тұрақты қонысы болған жоқ..

\$\$\$ 10. Ғұндардың Қара теңіз бойындағы гот тайпа одақтарына шабуыл жасап, остгот тайпаларын тізе бүктіруі:

A) 325 ж.

B) 375 ж.

C) 330 ж.

D) 377 ж.

E) 395 ж.

\$\$\$ 11. Адрианополь маңында болған шайқаста Рим армиясының вестготтардан жеңілуі:

- A) 382 ж.
- B) 378 ж.
- C) 376 ж.
- D) 375 ж.
- E) 410 ж.

\$\$\$ 12. Аларих бастаған вестготтардың Римді алуы:

- A) 418 ж.
- B) 408 ж.
- C) 410 ж.
- D) 379 ж.
- E) 409 ж.

\$\$\$ 13. Рим империясы аумағында құрылған тұңғыш варварлық мемлекет:

- A) Остгот корольдігі.
- B) Вестгот корольдігі.
- C) Вандал корольдігі.
- D) Бургундия корольдігі.
- E) Франктер корольдігі.

\$\$\$ 14. Батыс Рим империясының құлауы:

- A) 395 ж.
- B) 476 ж.
- C) 451 ж.
- D) 418 ж.
- E) 488 ж.

\$\$\$ 15. Вандал корольдігі қашан құрылды?

- A) 439 ж.
- B) 457 ж.
- C) 418 ж.
- D) 425 ж.
- E) 470 ж.

\$\$\$ 16. Бургундия корольдігінің құрылған аумағы:

- A) Оңтүстік-Батыс Галлия.
- B) Солтүстік Африка.
- C) Оңтүстік-Шығыс Галлия.
- D) Италияның солтүстік бөлігі.
- E) Орта Италия.

\$\$\$ 17. Остгот корольдігінің құрылуы:

- A) 493 ж.
- B) 449 ж.
- C) 555 ж.
- D) 568 ж.
- E) 488 ж.

\$\$\$ 18. Италияны лангобардтардың жаулап алуы:

- A) 568 ж.

- B) 476 ж.
- C) 493 ж.
- D) 451 ж.
- E) 453 ж.

\$\$\$ 19. Англосакстардың Британияны жаулап алуының басталуы:

- A) 449 ж.
- B) 455 ж.
- C) 429 ж.
- D) 481 ж.
- E) 493 ж.

\$\$\$ 20. Қауым-марка мүшесінің әрқайсысының дарашағын жанұяның қожасы болып саналуы, өзінің жер үлесі – аллодтың толық иесі болып саналуы алғаш кімдерде байқалды?

- A) Вестготтарда.
- B) Остготтарда.
- C) Франктерде.
- D) Бургундарда.
- E) Англосакстарда.

\$\$\$ 21. Белгілі бір қызмет түрін атқарғаны үшін (әсіресе әскери қызметі) берілетін жер билеудің бір түрі:

- A) Бенефиций.
- B) Аллод.
- C) Марка.
- D) Прекарий.
- E) Иммунитет.

\$\$\$ 22. Папа мемлекеті қашан пайда болды?

- A) 756 ж.
- B) 741 ж.
- C) 768 ж.
- D) 814 ж.
- E) 687 ж.

\$\$\$ 23. Франктердің саксонияны жаулап алуы неше жылға созылды?

- A) 5 жыл.
- B) 15 жыл.
- C) 30 жыл.
- D) 10 жыл.
- E) 14 жыл.

\$\$\$ 24. Ұлы Карл империясын бөлініске салуды бастаған Франк королі:

- A) Людовик Благочестивый.
- B) Карл Лысый.
- C) Лотарь.
- D) Пипин Короткий.
- E) III Хильдерик.

\$\$\$ 25. Верден шарты қашан жасалды?

- A) 814 ж.

- B) 840 ж.
- C) 843 ж.
- D) 835 ж..
- E) 900 ж.

\$\$\$ 26. Верден шартының мазмұны:

- A) Франк мемлекетін саяси тұрғыда нығайтты.
- B) Франк және Папа мемлекеті арасындағы аумақ бөлісу жөніндегі шарт.
- C) Людовик Благочестивый балаларының империяны қайта бөлісу жөніндегі шарты.
- D) Папа мемлекетінің құрылғандығы туралы шарт.
- E) Франк мемлекеті және лангобардтар корольдігінің арасындағы шарт.

\$\$\$ 27. 532 ж. көтеріліс:

- A) Галлиядағы багаудтардың көтерілісі.
- B) Византиядағы «Ника» көтерілісі.
- C) Нормандиядағы шаруалар көтерілісі.
- D) Британиядағы шаруалар көтерілісі.
- E) Саксониядағы шаруалар көтерілісі.

\$\$\$ 28. Юстиниан билігі тұсындағы Византия:

- A) 717-867 ж.ж.
- B) 527-565 ж.ж.
- C) 867-1056 ж.ж.
- D) 527-867 ж.ж.
- E) 717-1056 ж.ж.

\$\$\$ 29. Бенефициялық реформаның мәні:

- A) Тартуды толық, шартсыз жеке меншікке беру.
- B) Жерді өмірлік пайдаланудан мұрагерлік пайдалануға беру.
- C) Жерді шартты түрде феодалдық жеке меншікке беру.
- D) Жерді өмірлік пайдалануға беру.
- E) Жер үлесін бөлуді жаңғырту.

\$\$\$ 30. Бенефициялық реформаны жүргізу үшін қандай жер қоры пайдаланылады?

- A) Корольдың вотчиналық иелігінен үлес алу.
- B) Шіркеулік жерлерді мемлекет меншігіне өткізу арқылы.
- C) Бағындырылған аумақтар.
- D) Прекаристік иеліктер.
- E) Қоғамдық алқаптар.

\$\$\$ 31. Бенефициялық реформаның мақсаты:

- A) Рыцарьлықты құру.
- B) Шаруалардың ролін күшейту.
- C) Феодалдық бытыраңқылықты орнату.
- D) Орталық өкіметті күшейту.
- E) Басыбайлық тәуелділікті орнату.

\$\$\$ 32. Арабтардың Византиядан ең бай және құнарлы Шығыс провинцияларын жаулап алуы:

- A) 636-642 ж.ж.

- B) 693-698 ж.ж.
- C) 602-610 ж.ж.
- D) 636-645 ж.ж.
- E) 625-642 ж.ж.

\$\$\$ 33. Фома Славянин көтерілісінің себептері:

- A) Салықтың көбеюіне байланысты халық бұқарасының наразылығы; дінсіздерге, соның ішінде монофизиттерге қарсы ұйымдастырылған қудалаушылықтың салдары.
- B) Ірі феодалдық жер иеленушілердің көбеюі, шаруаларды басыбайлыққа түсірудің кең өріс алуы.
- C) Феодалдық үздіксіз соғыстардың шаруалар тұрмысын қайыршылықтың шегіне жеткізуі.
- D) Король саясатының 1070 ж. дейін сақталып келген ерікті шаруа-аллодшыларды басыбайлыландыруға жағдай жасауы.
- E) Сыртқы саяси жағдайдың шиеленісуі.

\$\$\$ 34. Византиядағы париктер дегеніміз кімдер?

- A) Тәуелді адамдар.
- B) Ерікті шаруалар.
- C) Ірі жер иеленушілер.
- D) Дін өкілдері.
- E) Қатардағы қауым мүшелері.

\$\$\$ 35. Византияда Македондық әулеттің билік жүргізген жылдары:

- A) 867-1056 ж.ж.
- B) 934-996 ж.ж.
- C) 867-996 ж.ж.
- D) 717-867 ж.ж.
- E) 717-1056 ж.ж.

\$\$\$ 36. Константинопольдегі қолөнершілік пен сауданы ұйымдастыру нысандары жайлы мағлұмат беретін, X ғ. қалған тарихи ескерткіш:

- A) Эпархтың кітабы.
- B) «Егіншілік заңы».
- C) Юстинианның заңдары.
- D) Қаһарлы сот кітабы.
- E) «Салий ақиқаты».

\$\$\$ 37. Шығыс және Батыс шіркеулерінің ажырасуы:

- A) 956 ж.
- B) 1054 ж.
- C) 1056 ж.
- D) 867 ж.
- E) 960 ж.

\$\$\$ 38. Византия армиясының Манцикерт түбінде түрік-селжұқтардан жеңілуі:

- A) 1067 ж.
- B) 1054 ж.
- C) 1071 ж.
- D) 1056 ж.

Е) 1081 ж.

\$\$\$ 39. I Алексей Комниннің император тағына отыруы:

А) 971 ж.

В) 1081 ж.

С) 1040 ж.

Д) 1041 ж.

Е) 1071 ж.

\$\$\$ 40. «Феодалдық баспалдақта» тұрғандардың қайсысының вассалдары болған жоқ?

А) Герцогтар.

В) Графтар.

С) Архиепископтар.

Д) Барондар.

Е) Рыцарьлар.

\$\$\$ 41. Вассалдың өз сеньорынан алған жер иелігі қалай аталады?

А) Феод.

В) Аллод.

С) Бенефиций.

Д) Прекарий.

Е) Иммунитет.

\$\$\$ 42. Сеньордың өз вассалына феод беру салтанаты, оларды өз иелігіне кіргізуі:

А) Инвеститура.

В) Оммаж.

С) Иммунитет.

Д) Фуаж.

Е) Майорат.

\$\$\$ 43. Вассалдың өз сеньорына адалдық туралы ант беруі:

А) Фуаж.

В) Инвеститура.

С) Оммаж.

Д) Майорат.

Е) Иммунитет.

\$\$\$ 44. Вассалдық тәуелділікке кіру салтанаты, яғни вассалдық тәуелді болған феодалдың көптің көзінше өзін оның (сеньордың) «адамы» - вассалы екендігін мойындауы:

А) Майорат.

В) Оммаж.

С) Фуаж.

Д) Инвеститура.

Е) Иммунитет.

\$\$\$ 45. Франциядағы феодалдық процестердің қалыптасуы қашан яқталды?

А) IX ғ.

В) X ғ.

С) XI ғ.

Д) XII ғ.

Е) XIII ғ.

\$\$\$ 46. 987 жылдан – 1848 жылға дейін Францияға билік жүргізген әулет:

А) Капетингілер.

В) Каролингтілер.

С) Меровингілер.

Д) Ланкастерлер.

Е) Юстиниандар.

\$\$\$ 47. IX – XI ғ.ғ. Италиядағы ерікті егіншілердің тәуелді шаруа – жер ұстаушыға айналуы:

А) Либелла.

В) Эмфитевзис.

С) Аллод.

Д) Прекарий.

Е) Колонат.

\$\$\$ 48. Либеллярлық жалға беру мерзімінің ұзақтығы:

А) 30 жыл.

В) 15 жыл.

С) 10 жыл.

Д) 29 жыл.

Е) 19 жыл.

\$\$\$ 49. Шын мәнісіндегі алғашқы германдық мемлекеттің қалыптасуы:

А) I Генрих және I Оттон тұсында.

В) I Генрих және II Конрад тұсында.

С) II Конрад және I Оттон тұсында.

Д) II Конрад және III Генрих тұсында.

Е) III Генрих және IV Генрих тұсында.

\$\$\$ 50. I Оттонның Римге жорығы немесе «Рим империясының» құрылуы:

А) 962 ж.

В) 955 ж.

С) 983 ж.

Д) 951 ж.

Е) 970 ж.

\$\$\$ 51. Орталық өкіметтің позициясын жаңа әлеуметтік жағдайларға бейімдеп сақтап қалуға тырысқан жаңа Франкондық әулеттің алғашқы корольдері:

А) Конрад II және Генрих III.

В) Генрих I және Оттон I.

С) Генрих IV және Генрих V.

Д) Конрад II және Генрих V.

Е) Генрих III және Оттон I.

\$\$\$ 52. Саксония көтерілісі:

А) 1024-1125 ж.ж.

В) 1073-1075 ж.ж.

С) 1024-1074 ж.ж.

Д) 1071-1075 ж.ж.

Е) 1056-1065 ж.ж.

\$\$\$ 53. Германиядағы инвестирура үшін күрес қашан басталды?

- A) XI ғ. 2-жартысында.
- B) IX ғ. 1- жартысында.
- C) IX ғ. 2-жартысында.
- D) X ғ. өн бойында.
- E) XI ғ. 1-жартысында.

\$\$\$ 54. Вормдық конкордат қашан болды ?

- A) 1073 ж.
- B) 1077 ж.
- C) 1125 ж.
- D) 1122 ж.
- E) 1093 ж.

\$\$\$ 55. VII ғ. Англиядағы арнайы грамота арқылы корольдық жер сыйлаушылық:

- A) Феод.
- B) Лен.
- C) Бокленд.
- D) Либелла.
- E) Бенефиций.

\$\$\$ 56. Англосакс королі Альфредтің ел басқарған кезеңі:

- A) 814-840 ж.ж.
- B) 956-975 ж.ж.
- C) 871-899 немесе 900 ж.ж.
- D) 967-886 ж.ж.
- E) 867-899 ж.ж.

\$\$\$ 57. Англосаксондық корольдіктердің бір мемлекетке бірігіп, Англия деп атала бастауы:

- A) 829 ж.
- B) 956 ж.
- C) 975 ж.
- D) 850 ж.
- E) 860 ж.

\$\$\$ 58. Англия мемлекетінің құрылуы кімнің тұсында болды ?

- A) Альфред.
- B) Эгберт.
- C) Эдгар.
- D) Кнут.
- E) Эдуард Исповедник.

\$\$\$ 59. Испанияны мұсылмандардың жаулап алуы:

- A) 709 ж.
- B) 741 ж.
- C) 711 ж.
- D) 755 ж.
- E) 760 ж.

\$\$\$ 60. Реконкиста дегеніміз:

А) Арабтар жаулап алған аумақтарды Испандық-христиандық мемлекеттердің қайтарып алуы.

В) Испандықтар мен португальдықтардың жаңа аумақтарды жаулап алуы.

С) Испания мен Португалиядағы орта ғасырлардағы сословиелік өкілдер жиналысы.

Д) шаруалардың антифеодалдық қозғалыстары.

Е) Қалалардың корольдық өкіметке қарсы, қала еркіндігін қорғаған көтерілісі.

\$\$\$ 61. Батыс Еуропаның көпшілік елдерінде қалалардың негізінен қалыптасып болуы қай ғасырда байқалды?

А) IX ғ.

В) VIII ғ.

С) XI ғ.

Д) X ғ.

Е) XII ғ.

\$\$\$ 62. Крест жорықтарының дем берушісі және ұйымдастырушысы:

А) Католик шіркеуі.

В) Ірі феодалдар.

С) Шаруалар.

Д) Саудагерлер.

Е) Көпестер.

\$\$\$ 63. Барлығы қанша крест жорығы болды?

А) Үш.

В) Төрт.

С) Бес.

Д) Бір.

Е) Сегіз.

\$\$\$ 64. Крест жорықтарының ең маңыздылары:

А) I және IV.

В) II және VII.

С) III және VI.

Д) V және VIII.

Е) I және VIII.

\$\$\$ 65. Кресшілердің Иерусалимді басып алып, талқандауы:

А) 1096 ж.

В) 1098 ж.

С) 1099 ж.

Д) 1147 ж.

Е) 1097 ж.

\$\$\$ 66. Крест жорықтары қай жылдардың аралығында болды?

А) 1096 ж.-1270 ж.

В) 1096 ж.-1099 ж.

С) 1096 ж.-1147 ж.

Д) 1096 ж.-1204 ж.

Е) 1096 ж.-1217 ж.

\$\$\$ 67. 1187 ж. оқиға:

- A) Эдесс графтығы және Антиохия князьдығы құрылды.
- B) Екінші крест жорығы басталды.
- C) Египет сұлтаны Салах-ад-Диннің Иерусалимді алуы.
- D) Үшінші крест жорығы басталды.
- E) Латын империясы құрылды.

\$\$\$ 68. Крест жорықтарының сипаты:

- A) Басқыншылық..
- B) Азат ету.
- C) Арандатушылық..
- D) Ұлттық..
- E) Экономикалық..

\$\$\$ 69. XI – XII ғ.ғ. Оңтүстік Францияның дамуының ерекшелігі:

- A) Қалаларының ерте гүлденуі.
- B) Ауыл шаруашылығының өнімділігінің артуы.
- C) Өндіргіш күштердің дамуындағы ілгері басушылықтар.
- D) Металлургияның дамуы.
- E) Отар басып алулардағы нәтижесі.

\$\$\$ 70. Сеньорлардың билігінен азат болу үрдісінде Оңтүстік Франция қалаларының қолданған әдісі:

- A) Қарулы күрес.
- B) Коммуналар құрды.
- C) Қаржылық келісімдер, сатып алу.
- D) Өзге елдердегі қалалардың азаттық күресін пайдаланды.
- E) Азаттық күреске шыққан жоқ..

\$\$\$ 71. Франциядағы Бас Штаттардың құрылуы:

- A) 1296 ж.
- B) 1305 ж.
- C) 1302 ж.
- D) 1312 ж.
- E) 1306 ж.

\$\$\$ 72. Жүз жылдық соғыстың болған жылдары:

- A) 1337-1453 ж.ж.
- B) 1347-1453 ж.ж.
- C) 1337-1437 ж.ж.
- D) 1337-1420 ж.ж.
- E) 1347-1447 ж.ж.

\$\$\$ 73. Бас Штаттардың құрамында кімдер болды?

- A) Дін басылары, дворяндар, қала халықтары.
- B) Дворяндар, қала халқы, шаруалар.
- C) Қала халқы, дворяндар, рыцарьлар.
- D) Дворяндар, дін басылары, шаруалар.
- E) Дін басылары, қала халқы, рыцарьлар.

\$\$\$ 74. Франция мен Англия арасындағы қарама-қайшылықтың өзегі болып, 100 жылдық соғысқа ұластырған облыс:

- A) Бретань.
- B) Фландрия.
- C) Аквитания (Гиень).
- D) Бургундия.
- E) Париж.

\$\$\$ 75. Париж көтерілісі:

- A) 1356-1358 ж.ж.
- B) 1337-1358 ж.ж.
- C) 1347-1378 ж.ж.
- D) 1364-1380 ж.ж.
- E) 1356-1364 ж.ж.

\$\$\$ 76. 1356 ж. шақырылған Бас Штаттардың мақсаты:

- A) Дофин Карл сословиелердің салық жинауға келісімін алу үшін шақырды.
- B) Париж қаласының жоғарғы топтары оқшау кетуді көздеді.
- C) Француз армиясын қайта жасақтау керек болды.
- D) Шаруалар көтерілісін басуды ұйымдастыру қаралды.
- E) Англиямен келісім жасау қаралды.

\$\$\$ 77. «Ұлы Наурыз ордонансы» қашан жасалынды?

- A) 1337 ж.
- B) 1356 ж.
- C) 1357 ж.
- D) 1348 ж.
- E) 1358 ж.

\$\$\$ 78. Жакерия көтерілісінің басталуы:

- A) 1359 ж.
- B) 1357 ж.
- C) 1358 ж.
- D) 1356 ж.
- E) 1362 ж.

\$\$\$ 79. Кабошьендердің Париж көтерілісі:

- A) 1413 ж.
- B) 1382 ж.
- C) 1384 ж.
- D) 1415 ж.
- E) 1420 ж.

\$\$\$ 80. Жүз жылдық соғыстың қайталануы:

- A) 1413 ж.
- B) 1415 ж.
- C) 1422 ж.
- D) 1428 ж.
- E) 1461 ж.

\$\$\$ 81. XIV-XV ғ.ғ. Францияның саяси дамуында мемлекеттіліктің қандай нысаны көрініс бере бастады?

- A) Республика.
- B) Деспоттық.
- C) Абсолюттық монархия.
- D) Ерте феодалдық монархия.
- E) Сословиелік монархия.

\$\$\$ 82. Нормандардың Англияны жаулап алуы:

- A) 1071 ж.
- B) 1066 ж.
- C) 1069 ж.
- D) 1086 ж.
- E) 1090 ж.

\$\$\$ 83. 1086 ж. Англиядағы жер санағының қорытындысы:

- A) Зэрлі сот кітабы.
- B) Еріктіліктің Ұлы Хартиясы.
- C) Жұмысшылар туралы заңдар.
- D) Ұлы артықшылықтар.
- E) Фуассор «Хроникасы».

\$\$\$ 84. Қарамағында толық жер бөлігі жоқ Англияның орта ғасырдағы тәуелді шаруалар санаты:

- A) Бордарийлер.
- B) Вилландар.
- C) Коттерлер.
- D) Фригольдтер.
- E) Тэндер.

\$\$\$ 85. Уақ жер бөлігін ұстаушы феодалдық тәуелді шаруалар тобы:

- A) Бордарийлер.
- B) Фригольдтер.
- C) Вилландар.
- D) Коттерлер.
- E) Тэндер.

\$\$\$ 86. Ортағасырлық Англия деревнясындағы қара басының азаттығы бар шаруалардың тобы:

- A) Тэндер.
- B) Коттерлер.
- C) Фригольдтер.
- D) Бордарийлер.
- E) Вилландар.

\$\$\$ 87. Орта ғасырлардағы Англияның аграрлық дамуының ерекшеліктерінің бірі:

- A) Ерікті шаруалар тобының тәуелділермен қатар өмір сүруі.
- B) Тәуелді шаруалар санының шексіз өсуі.
- C) Ішкі отарлаудың кең қанат жаюы.
- D) Үш танапты егістік жүйесі.
- E) Тыңайтқыштарды қолдану арқылы өнімділікті арттыру.

\$\$\$ 88. «Шахмат тақтасының палатасы» кімнің тұсында пайда болды?

- A) Вильгельм.
- B) Генрих II.
- C) Генрих I.
- D) Иоанн Безземельный.
- E) Генрих III.

\$\$\$ 89. Англиядағы жаңа Плантагенттер әулетінің негізін салушы:

- A) Генрих II.
- B) Генрих I.
- C) Генрих III.
- D) Эдуард III.

\$\$\$ 90. Феодалдардың лаңдарын басуда Генрих II кімдерге арқа сүйеді?

- A) Рыцарьлар, қала халқы және ерікті шаруаларға.
- B) Рыцарьлар, дін басылары және қала халқына.
- C) Дін басылары, қала халқы және шаруалардың қалың тобына.
- D) Дін басылары, қала халқы және тәуелді шаруаларға.
- E) Қала халқы, рыцарьлар және тәуелді шаруаларға.

\$\$\$ 91. Генрих II-ң реформалары:

- A) Сот, әскери және шіркеу реформалары.
- B) Қаржы, әскери және шіркеу реформалары.
- C) Сот, қаржы және шіркеу реформалары.
- D) Әкімшілік, әскери және сот реформалары.
- E) Әкімшілік, сот және шіркеу реформалары.

\$\$\$ 92. 1215 ж. 15 маусымда ағылшын королі Иоанн Безземельный қол қойған акті:

- A) «Зерлі сот кітабы».
- B) «Еркіндіктің ұлы Хартиясы».
- C) «Жұмысшылар туралы заңдар».
- D) Картулярий.
- E) «Ұлы артықшылықтар».

\$\$\$ 93. «Еркіндіктің Ұлы Хартиясында» кімдердің мүддесі қамтылды?

- A) Барондар мен шіркеу феодалдарының.
- B) Барондар мен рыцарьлардың.
- C) Шіркеу феодалдары мен шаруалардың.
- D) Барондар мен шаруалардың.
- E) Рыцарьлар мен шаруалардың.

\$\$\$ 94. «Қалқандық ақшалар» дегеніміз:

- A) Феодалдардың әскери қызметтің орнына корольге ерекше ақша сомасын төлеуі.
- B) Шаруалардың қарудың белгілі бір мөлшерін сатып алуы.
- C) Феодалдардың корольдік пайдасына әскери қызметін шағын мерзіммен шектеуі.
- D) Король табысының әскери жасақтың есебінен көбеюі.
- E) Корольдің барондар жасағына тәуелділігінің артуы.

\$\$\$ 95. Англиядағы азамат соғысының жылдары:

- A) 1259-1263 ж.ж.
- B) 1263-1265 ж.ж.
- C) 1263-1267 ж.ж.
- D) 1272-1307 ж.ж.
- E) 1265-1267 ж.ж.

\$\$\$ 96. Англиядағы азамат соғысының нәтижесі:

- A) Парламенттің пайда болуы.
- B) «Шахмат тақтасы» палатасының пайда болуы.
- C) Уитенагемоттың пайда болуы.
- D) Лордтар палатасының пайда болуы.
- E) Қауымдар палатасының пайда болуы.

\$\$\$ 97. Парламентке бекітіліп берілген құқық:

- A) Вето құқығы.
- B) Салықтарды белгілеуге қатысу.
- C) Петицияларды теріске шығару.
- D) Салық жинау.
- E) Король сайлау.

\$\$\$ 98. Уот Тайлер бастаған шаруалар көтерілісі қашан басталды?

- A) 1381 ж.
- B) 1377 ж.
- C) 1389 ж.
- D) 1356 ж.
- E) 1393 ж.

\$\$\$ 99. Уот Тайлер бастаған шаруалар көтерілісіне қатысушылардың алғашқы талаптары қандай бағдарламада көрініс тапты?

- A) «Майл-Энд» бағдарламасы.
- B) «Оксфордтық провизиялар».
- C) «Смитфильд» бағдарламасы.
- D) «Жұмысшылар туралы заңдар».
- E) «Алымдар салмау туралы».

\$\$\$ 100. Басыбайлылық пен барщинаны жойып, біркелкі төмендеу ақшалы рента енгізу, сауда бостандығын беру және көтерілісшілерге кешірім жариялау талаптары қандай бағдарламаның мазмұнын құрайды?

- A) «Смитфилд бағдарламасы».
- B) «Майл-Энд бағдарламасы».
- C) «Жұмысшылар туралы заңдар».
- D) Джек Кэдтің бағдарламасы.
- E) Джон Болл бағдарламасы.

\$\$\$ 101. XV ғ. ағылшын шаруалары құқылық тұрғыда негізгі неше санатқа бөлінді?

- A) 2.
- B) 4.
- C) 5.
- D) 3.

Е) 1 ғана санаттан тұрды.

\$\$\$ 102. Бұрынғы вилландардың ұрпақтары:

- А) Фригольдтер.
- В) Йомендер.
- С) Копигольдтер.
- Д) Джентрлер.
- Е) Сокмендер.

\$\$\$ 103. Бұрынғы ерікті шаруалардың қатарынан шығып, байыған шаруалар:

- А) Йомендер.
- В) Копигольдтер.
- С) Фригольдтер.
- Д) Сокмендер.
- Е) Джентрлер.

\$\$\$ 104. Жерді ерікті түрде ұстаушылар:

- А) Сокмендер.
- В) Джентрлер.
- С) Фригльдтер.
- Д) Копигольдтер.
- Е) Йомендер.

\$\$\$ 105. XV ғ. Англиядағы жаңа дворяндардың жинақы атауы:

- А) Джентрлер.
- В) Сокмендер.
- С) Йомендер.
- Д) Фригольдтер.
- Е) Копигольдтер.

\$\$\$ 106. Джек Кэд көтерілісі:

- А) 1399 ж.
- В) 1413 ж.
- С) 1450 ж.
- Д) 1422 ж.
- Е) 1461 ж.

\$\$\$ 107. Алқызыл және Ақ раушан гүлдер соғысы:

- А) 1455-1485 ж.ж.
- В) 1461-1483 ж.ж.
- С) 1485-1603 ж.ж.
- Д) 1483-1485 ж.ж.
- Е) 1450-1455 ж.ж.

\$\$\$ 108. Алқызыл және Ақ раушан гүлдер соғысының нәтижесінде билікке келген әулет:

- А) Плантагенттер.
- В) Йорктар.
- С) Ланкастерлер.
- Д) Тюдорлар.
- Е) Стюарттар.

\$\$\$ 109. Герман императорларының италияндық саясатын белсенді жүргізушілердің бірі:

- A) Фридрих I Барбаросса .
- B) Генрих Лев.
- C) Альбрехт Медведь.
- D) Рудольф I.
- E) Фридрих II.

\$\$\$ 110. Гогенштауфендер әулетінің ұлы державалық саясатының нәтижесі:

- A) Германиядағы орталық өкіметтің одан әрі әлсіреуі және аумақтық князьдер дербестігінің өсуі.
- B) Германияның экономикалық құлдырау жолына түсуі.
- C) Әлеуметтік қайшылықтардың шиеленісуі.
- D) Король тағына жатжерлік билеушілердің тағайындала бастауы.
- E) Отар басып алу басталды.

\$\$\$ 111. Герман императорларымен күресу үшін құрылған Италия қалаларының одағы:

- A) Ганзей одағы.
- B) Швабия одағы.
- C) Ломбардия лигасы.
- D) Швейцария одағы.
- E) Рейн одағы.

\$\$\$ 112. Швейцария одағының құрылуы:

- A) 1291 ж.
- B) 1302 ж.
- C) 1346 ж.
- D) 1315 ж.
- E) 1347 ж.

\$\$\$ 113. Үш альпілік «орманды жерлердің» ерікті қауымдары – Швиц, Ури, Унтервальден біріккен одақ:

- A) Ганзей одағы.
- B) Швабия одағы.
- C) Рыцарьлық одағы.
- D) Швейцария одағы.
- E) Рейн одағы.

\$\$\$ 114. XIV – XV ғ.ғ. Германия экономикасында ерекше орын алған сала:

- A) Қолөнер.
- B) Металл өңдеу.
- C) Кен өндіру.
- D) Шұға тоқу.
- E) Шыны жасау.

\$\$\$ 115. XV ғ. ортасында Ганза одағының құрамында шамамен қанша қала болды?

- A) 50.
- B) 30.
- C) 100.

D) 135.

E) 160.

\$\$\$ 116. Қалалардың Рейн және Швабия одағының бірігуі:

A) 1381 ж.

B) 1388 ж.

C) 1356 ж.

D) 1389 ж.

E) 1393 ж.

\$\$\$ 117. Белсенді делдалдық сауда жүргізу, сауда жолдарының қауіпсіздігін қамтамасыз ету, өз қала халықтарының сырттағы мүдделерін қорғау, қаладағы саяси құрылыстың тұрақтылығын қолдау мақсатын көздеген қала одағы:

A) Ганза одағы.

B) Швабия одағы.

C) Рыцарьлық одағы.

D) Швейцария одағы.

E) Рейн одағы.

\$\$\$ 118. Алтын Булла қашан жарияланды?

A) 1308 ж.

B) 1313 ж.

C) 1356 ж.

D) 1327 ж.

E) 1330 ж.

\$\$\$ 119. Германияның саяси бытыраңқылығының құқылық бекуі қай құжатта көрініс берді?

A) Алтын Булла.

B) Аугсбург құқығы.

C) Император Сигизмундтың булласы.

D) Нюрнберг хұқығы.

E) Император Сигизмунд реформалары.

\$\$\$ 120. XV ғ. Германиядағы неміс сословиелік-өкілеттілік органы:

A) Бас штаттар.

B) Парламент.

C) Рейхстаг.

D) Тагзатцунг.

E) Кортестер.

\$\$\$ 121. Италия қалаларының қолөнершілері мен көпестерін біріктірген цехтық корпорациялар:

A) Арти.

B) Фирма.

C) Манор.

D) Места.

E) Гильдия.

\$\$\$ 122. Солтүстік және Орталық Италия қалаларына XII ғ.бастап цехтарға біріккен сауда-қолөнер топтары:

A) Капитандар.

- В) Вальвассарлар.
- С) Пополандар.
- Д) Грандтар.
- Е) Эрлдер.

\$\$\$ 123. Германдық басқыншылармен күресте XII ғ.а. – XIII ғ.б. Италияда пайда болып, императорды жақтаған саяси ағым:

- А) Гибеллиндер.
- В) Гвельфтер.
- С) Арманьяктар.
- Д) Вальденстер.
- Е) Катарлар.

\$\$\$ 124. Герман императорларының басқыншылық саясатына қарсы күресуші саяси ағым:

- А) Гибеллиндер.
- В) Гвельфтер.
- С) Арманьяктар.
- Д) Вальденстер.
- Е) Катарлар.

\$\$\$ 125. Солтүстік Италиядағы Дольчино көтерілісі:

- 1304 ж-1307 ж.
- 1308 ж-1313 ж.
- 1302 ж.-1308 ж.
- 1310 ж.-1339 ж.
- 1348 ж.-1350 ж.

\$\$\$ 126. «Чомпи» деп Италияда кімдерді атады?

- А) Жалдамалы жұмысшыларды.
- В) Кедейленген қолөнершілерді.
- С) Көмекші шеберлерді.
- Д) Үйренушілерді.
- Е) Барлығының жинақтаушы атауы.

\$\$\$ 127. «Тукиндер» көтерілісінің болған жылдары:

- А) 1382-1387 ж.ж.
- В) 1304-1307 ж.ж.
- С) 1382-1384 ж.ж.
- Д) 1378-1417 ж.ж.
- Е) 1389-1393 ж.ж.

\$\$\$128. Флоренциядағы чомпилар көтерілісі:

- А) 1345 ж.
- В) 1371 ж.
- С) 1378 ж.
- Д) 1380 ж.
- Е) 1382 ж.

\$\$\$129. XIII – XIV ғ.ғ. Солтүстік және Орталық Италия қалаларында қалыптасқан саяси басқарудың үш нысаны:

- А) Республикалық, патрициандық және синьория, монархияға жақын.

- В) Демократиялық, аристократиялық және синьория, монархияға жақын.
- С) Демократиялық, патрициандық және синьория, монархияға жақын.
- Д) Синьория, монархияға жақын және патрициандық, аристократиялық.
- Е) Демократиялық, республикалық, патрициандық.

\$\$\$130. Испаниядағы реконкиста қашан аяқталды?

- А) 1137 ж.
- В) 1212 ж.
- С) 123 ж.
- Д) 1385 ж.
- Е) 1139 ж.

\$\$\$ 131. XII – XIII ғ.ғ. Кастилиядағы еркін шаруалардың қауымдары:

- А) Бегетриялар.
- В) Консэхо.
- С) Фуэрос.
- Д) Кортестер.
- Е) Ременстер.

\$\$\$ 132. Испаниядағы сословиелік-өкілеттілік органы:

- А) Бегетриялар.
- В) Консэхо.
- С) Фуэрос.
- Д) Кортестер.
- Е) Эрмандадалар.

\$\$\$ 133. Ересътермен күресті күшейту үшін Испанияда қай жылы арнайы шіркеу трибуналы – инквизиция құрылды?

- А) 1483 ж.
- В) 1481 ж.
- С) 1378 ж.
- Д) 1453 ж.
- Е) 1492 ж.

\$\$\$ 134. Кальмар униясына кірген елдер:

- А) Дания, Норвегия, Швеция.
- В) Дания, Норвегия және Ганза одағы.
- С) Норвегия, Швеция және Ганза одағы.
- Д) Дания, Швеция, Испания.
- Е) Норвегия, Испания, Швеция.

\$\$\$ 135. Кальмар униясы:

- А) 1434-1436 ж.ж.
- В) 1340-1375 ж.ж.
- С) 1367-1370 ж.ж.
- Д) 1397-1523 ж.ж.
- Е) 1319-1363 ж.ж.

\$\$\$ 136. Византиядағы зилоттар көтерілісі:

- А) 1259-1282 ж.ж.
- В) 1306-1307 ж.ж.
- С) 1341-1349 ж.ж.

D) 1320-1328 ж.ж.

E) 1341-1355 ж.ж.

\$\$\$ 137. Балқан түбегіндегі түріктердің жаулап алушылықтары:

A) 1352-1402 ж.ж.

B) 1394-1402 ж.ж.

C) 1352-1362 ж.ж.

D) 1348-1352 ж.ж.

E) 1460-1461 ж.ж.

\$\$\$ 138. Константинополь қаласын түріктердің алуы және Византия империясының құлауы:

A) 1352 ж.

B) 1362 ж.

C) 1453 ж.

D) 1430 ж.

E) 1439 ж.

\$\$\$ 139. Сословиелік-өкілдік мекемелерді мойындамаған, феодалдық қоғамның саяси құрылғысының жаңа нысаны:

A) Тирания.

B) Империя.

C) Ерте феодалдық монархия.

D) Федерация.

E) Абсолюттік (тежеусіз) монархия.

\$\$\$ 140. Португалияның отарлық экспансиясының басталуына себеп болған оқиға:

A) Американың ашылуы.

B) Солтүстік Африканың жағалауындағы сауда-саттықтың маңызды пункті – Сеутіні басып алуы.

C) Үндістанға баратын теңіз жолының ашылуы.

D) Мексика мен Перуді жаулап алуы.

E) Португалияның жеке күш-қуатының артуы.

\$\$\$ 141. X. Колумбтың Американы ашуы:

A) 1492 ж.

B) 1493 ж.

C) 1497 ж.

D) 1494 ж.

E) 1502 ж.

\$\$\$ 142. X. Колумбтың екінші саяхаты кезінде ашқан аралы:

A) Гаити.

B) Канар.

C) Кіші Антиль.

D) Сан-Сальвадор.

E) Аты белгісіз қала.

\$\$\$ 143. 1456 жылғы оқиға:

A) Жасыл Мүйіс аралының ашылуы.

B) Гаити аралының ашылуы.

- C) Сан-Сальвадордың ашылуы.
- D) Сан-Доменго қаласының негізінің қалануы.
- E) Кіші Антиль аралының ашылуы.

\$\$\$ 144. Үндістанға баратын теңіз жолын ашқан:

- A) X.Колумб.
- B) Васко-да Гама.
- C) Ф.Магеллан.
- D) Америго де Веспуччи.
- E) Бартоломео Диаш.

\$\$\$ 145. Дүниежүзін тұңғыш рет айналып шыққан саяхатшы:

- A) X.Колумб.
- B) Васко-да Гама.
- C) Ф.Магеллан.
- D) Америго де Веспуччи.
- E) Бартоломео Диаш.

\$\$\$ 146. Дүниежүзін тұңғыш рет айналып шығу саяхаты қашан болды?

- A) 1519-1522ж.ж.
- B) 1492-1498 ж.ж.
- C) 1519-1521 ж.ж.
- D) 1497-1499 ж.ж.
- E) 1478-1479 ж.ж.

\$\$\$ 147. 1519-1521 ж.ж. Мексиканы жаулап алумен аяқталған экспедиция:

- A) Фердинанд Кортес экспедициясы.
- B) Хуан Картел экспедициясы.
- C) Васко да Гама экспедициясы.
- D) Ф.Магеллан экспедициясы.
- E) Поярков және Хабаров экспедициясы.

\$\$\$ 148. Өзін-өзі: «Әлемнің азаматымын»деп атаған неміс гуманисі:

- A) Рудольф Агрикола.
- B) Яков Вимпфеллинг.
- C) Эразм Роттердамский.
- D) Генрих Бебель.
- E) Иоганн Рейхмен.

\$\$\$ 149. XVI ғ. бас кезіндегі «Германияның қос шырағы» атанған неміс гуманистері:

- A) Р.Агрикола және Я.Вимпфеллинг.
- B) Э.Роттердамский және И.Рейхмен.
- C) Г.Бебель және И.Рейхлин.
- D) Р.Агрикола және Э.Роттердамский.
- E) Г.Бебель және Я.Вимпфеллинг.

\$\$\$ 150. Германия реформациясының халықтық бағытының өкілі:

- A) Мартин Лютер.
- B) Томас Мюнцер.
- C) Крот Рубиан.
- D) Ульрих Фон Гуттен.

Е) Эразм Роттердамский.

\$\$\$ 151. Германиядағы шаруалар соғысындағы шаруалардың алғашқы бағдарламасы:

А) «Бапталған хат».

В) «12 бап».

С) Гейльбронн бағдарламасы.

Д) 95 тезис.

Е) «Земстволық құрылыс».

\$\$\$ 152. Германиядағы шаруалар соғысының жылдары:

А) 1524-1525 ж.ж.

В) 1513-1514 ж.ж.

С) 1520-1521 ж.ж.

Д) 1521-1522 ж.ж.

Е) 1525-1526 ж.ж.

\$\$\$ 153. Реформациялық қозғалыстың басталуына әсер еткен құжат:

А) 95 тезис.

В) Гейльбронн бағдарламасы.

С) «Бапталған хат».

Д) «Рейхлиннің ісі».

Е) «12 бап».

\$\$\$ 154. Германиядағы реформациялық қозғалыстың басталуы:

А) 1483 ж.

В) 1517 ж.

С) 1519 ж.

Д) 1520 ж.

Е) 1521 ж.

\$\$\$ 155. Әлеуметтік әділеттіліктердің бастамасында қоғамды әлеуметтік және саяси тұрғыда түпкілікті қайта құру идеясын қай бағдарламада көрініс берді?

А) 95 тезис.

В) Гейльбронн бағдарламасы.

С) «Бапталған хат».

Д) «12 бап».

Е) «Рейхлиннің ісі».

\$\$\$ 156. Аугсбург діни бітімі қашан жасалынды?

А) 1535 ж.

В) 1534 ж.

С) 1555 ж.

Д) 1552 ж.

Е) 1546 ж.

\$\$\$ 157. «Аугсбургтік дін тұтушылықтың» авторы:

А) М.Лютер.

В) Филипп Меланхтон.

С) Т.Мюнцер.

Д) Михаил Гайсмайер.

Е) Яков Рорбах.

\$\$\$ 158. XVI ғ. немістің аса көрнекті философы және тарихшысы:

- A) Себастьян Франк.
- B) Иоганн Фишарт.
- C) Альбрехт Дюрер.
- D) Матис Нитхарт Генхарт.
- E) Кіші Ганс Гольбейн.

\$\$\$ 159. XVI ғ. Швейцариядағы қалалық кантондар:

- A) Швец, Ури, Унтервальден, Цуг, Люцерн.
- B) Цюрих, Базель, Барне, Сен-Галлен, Женева.
- C) Швец, Ури, Унтервальден, Сен-Галлен, Женева.
- D) Цюрих, Базель, Унтервальден, Цуг, Люцерн.
- E) Барне, Сен-Галлен, Женева, Швиц, Ури.

\$\$\$ 160. Швейцариядағы реформацияның көрнекті өкілі, өзінің шіркеуін құрушы:

- A) Жан Кальвин.
- B) Ульрих Цвингли.
- C) Томас Кромвель.
- D) Томас Мюнцер.
- E) Ян Гус.

\$\$\$ 161. Цюрихтегі реформацияның идеялық дем берушісі:

- A) Жан Кальвин.
- B) Ульрих Цвингли.
- C) Томас Кромвель.
- D) Томас Мюнцер.
- E) Ян Гус.

\$\$\$ 162. Католиктік шіркеудің реакциялық шараларын жүзеге асыруда роль атқарған Тридент соборы қашан мәжіліс құрды?

- A) 1545-1563 ж.ж.
- B) 1562-1563 ж.ж.
- C) 1569-1570 ж.ж.
- D) 1545-1562 ж.ж.
- E) 1563-1569 ж.ж.

\$\$\$ 163. XVI ғ. Испаниядағы коммунерос көтерілісі қай жылдары болды?

- A) 1520-1523 ж.ж.
- B) 1520-1521 ж.ж.
- C) 1545-1563 ж.ж.
- D) 1562-1563 ж.ж.
- E) 1516-1519 ж.ж.

\$\$\$ 164. Коммунерос көтерілісінің сипаты:

- A) Корольдік абсолютизмге қарсы, қала еркіндігін қорғаған көтеріліс.
- B) Католиктік шіркеуді нығайтуға бағытталған көтеріліс.
- C) Алым-салықтың азайтылуын, синдикті (сот көмекшісі) сайлауға қатысу құқығын талап ету.
- D) Жол ақысын кеміту, басыбайлық тәуелділікті толық жоюды талап еткен көтеріліс.
- E) Дворяндық қауымның князьдық өкіметке қарсы күресі.

\$\$\$ 165. «Жеңімпаз Армаданың» ағылшындардың флотынан күйрей жеңілуі:

- A) 1568 ж.
- B) 1587 ж.
- C) 1588 ж.
- D) 1590 ж.
- E) 1594 ж.

\$\$\$ 166. Нидерландия буржуазиялық революциясы:

- A) 1566-1609 ж.ж.
- B) 1565-1566 ж.ж.
- C) 1521-1567 ж.ж.
- D) 1567-1568 ж.ж.
- E) 1572-1576 ж.ж.

\$\$\$ 167. Нидерландия буржуазиялық революциясының алғашқы актісі:

- A) Герцог Альбаның террорлық диктатурасы.
- B) Иконға қарсы көтеріліс.
- C) Альба режиміне қарсы халықтық күрес.
- D) Дворян эмигранттардың әскери қимылдары.
- E) Елдің солтүстігіндегі көтеріліс.

\$\$\$ 168. «Гент келісімі» қашан жасалынды?

- A) 1572 ж.
- B) 1573 ж.
- C) 1574 ж.
- D) 1576 ж.
- E) 1577 ж.

\$\$\$ 169. Аррас және Утрехт унияларына қашан қол қойылды?

- A) 1577 ж.
- B) 1579 ж.
- C) 1582 ж.
- D) 1583 ж.
- E) 1609 ж.

\$\$\$ 170. Испания мен Нидерландия арасындағы 12 жылдық бітім қашан жасалынды?

- A) 1582 ж.
- B) 1585 ж.
- C) 1598 ж.
- D) 1609 ж.
- E) 1648 ж.

\$\$\$ 171. Италияндық соғыстар:

- A) 1494-1559 ж.ж.
- B) 1494-1553 ж.ж.
- C) 1494-1499 ж.ж.
- D) 1519-1559 ж.ж.
- E) 1494-1519 ж.ж.

\$\$\$ 172. Италияндық соғыстарды бастаған мемлекет:

- A) Германия.

- В) Италия.
- С) Франция.
- Д) Испания.
- Е) Англия.

\$\$\$ 173. Италияндық соғыстарды аяқтаған бітім-шарты:

- А) Пиреней бітімі.
- В) Вестфаль бітімі.
- С) Като-Камбрези бітімі.
- Д) Прага бітімі.
- Е) Нант бітімі.

\$\$\$ 174. 1612 ж. Италия тілінің ең алғашқы үлкен сөздігін басып шығарған академия:

- А) Сурет академиясы.
- В) Әулие Луки академиясы.
- С) Круска академиясы.
- Д) «Адал жолға түскендер» академиясы.
- Е) Римдегі академия.

\$\$\$ 175. Шаруаларды жерлерінен жаппай қуғындап, ірі жер иелерінің жерді шарбақпен қоршау саясатын жүргізген мемлекет:

- А) Англия.
- В) Германия.
- С) Франция.
- Д) Венгрия.
- Е) Италия.

\$\$\$ 176. Англиядағы Роберт Кет бастаған көтеріліс:

- А) 1536 ж.
- В) 1537 ж.
- С) 1549 ж.
- Д) 1550 ж.
- Е) 1603 ж.

\$\$\$ 177. Ағылшын абсолютизміне тән ерекшеліктердің бірі:

- А) Тұрақты армияның болмауы.
- В) Діни сипаты.
- С) Сословиелік өкілдік органының болмауы.
- Д) Күшті мемлекеттік ақпараттың болмауы.
- Е) Отарлау саясатын жүргізуі.

\$\$\$ 178. Франциядағы азамат соғысының жылдары:

- А) 1560-1598 ж.ж.
- В) 1560-1572 ж.ж.
- С) 1572-1576 ж.ж.
- Д) 1576-1598 ж.ж.
- Е) 1576-1601 ж.ж.

\$\$\$ 179. Франциядағы азамат соғысын аяқтаған және католик дінінің үстемдік алуына жағдай жасаған оқиға:

- А) Париж лигасы.

- В) Нант эдикті.
- С) Вестфаль бітімі.
- Д) «Гент келісімі».
- Е) Прага бітімі.

\$\$\$ 180. Отыз жылдық соғыстың алғашқы кезеңі:

- А) Чехтық кезең.
- В) Чехфальцкілік кезең.
- С) Даниялық кезең.
- Д) Шведтік кезең.
- Е) Франция-Швециялық кезең.

\$\$\$ 181. Вестфаль бітіміне қатыспаған мемлекет:

- А) Германия.
- В) Швеция.
- С) Франция.
- Д) Дания.
- Е) Испания.

\$\$\$ 182. Вестфаль бітімі неше шартқа бөлінді?

- А) 4.
- В) 2.
- С) 3.
- Д) 5.
- Е) 7.

\$\$\$ 183. Отыз жылдық соғыстың ақырғы кезеңі:

- А) Франция-швециялық кезең.
- В) Чехфальцкілік кезең.
- С) Даниялық кезең.
- Д) Шведтік кезең.
- Е) Чехтық кезең.

\$\$\$ 184. Орта ғасырлар кезеңі қай ғасырдан басталады?

- А) IV ғ.
- В) V ғ.
- С) VIII ғ.
- Д) II ғ.
- Е) Б.э.д. I ғ.

\$\$\$ 185. Батыс Еуропа елдерінде ортағасырлар тарихы қай ғасырлар аралығында болды?

- А) III-XVII ғ.ғ.
- В) IV-XV ғ.ғ.
- С) V-XVII ғ.ғ.
- Д) VII-XVIII ғ.ғ.
- Е) V-XIII ғ.ғ.

\$\$\$ 186. Қандай оқиға Кеңес тарихнамасындағы ортағасырлар мен жаңа заман арасындағы шекара болып саналады?

- А) Жүзжылдық соғыс.
- В) Ұлы географиялық ашылымдар.

- C) Ұлы Француз буржуазиялық революциясы.
- D) Ағылшын буржуазиялық революциясы.
- E) Нидерланды буржуазиялық революциясы.

\$\$\$ 187. Европалық ортағасырлардың хронологиялық шеңберін көрсетіңіз:

- A) X-XV ғ.ғ.
- B) XII-XIII ғ.ғ.
- C) XI-XV ғ.ғ.
- D) V-XVII ғ.ғ.
- E) V-XI ғ.ғ.

\$\$\$ 188. Ортағасырлар тарихын қандай үш кезеңге бөледі ?

- A) IV-XII ғ.ғ., XIII-XV ғ.ғ., XVI-XVIII ғ.ғ.
- B) II-IX ғ.ғ., X-XII ғ.ғ., XIII-XVI ғ.ғ.
- C) V-XI ғ.ғ., XI-XV ғ.ғ., XVI-XVII ғ.ғ.
- D) V-XV ғ.ғ., XI-XV ғ.ғ., XVI-XVIII ғ.ғ.
- E) III-IX ғ.ғ., X-XII ғ.ғ., XIII-XVI ғ.ғ.

\$\$\$ 189. Жоғары тұрған сеньордың пайдасына міндетті түрде әскери қызмет ету және басқа да міндеттемелер атқарумен байланысты үстем тап өкілінің мұрагерлік жер меншігі нені білдіреді?

- A) Аллод.
- B) Бенефиций.
- C) Феод.
- D) Иммунитет.
- E) Сеньория.

\$\$\$ 190. Феодалдық жер рентасы дегеніміз не?

- A) Жер иеленуші алатын шаруалардың қосымша еңбегінің немесе қосымша өнімнің бір бөлігі.
- B) Феодалдық вотчина.
- C) Экономикалық емес күштеу.
- D) Өндірістің феодалдық тәсілі.
- E) Қожайынның жерін шаруаның ұстауына беру.

\$\$\$ 191. Ортағасырлар тарихының түрлі кезеңдерінде феодалдық мемлекет қандай нысандарда көрініс берді?

- A) Империялар, графтықтар, князьдықтар.
- B) Князьдықтар, сословиелік монархия, герцогтық.
- C) Герцогтық, абсолюттік монархия , империялар.
- D) Сословиелік монархия, империялар, абсолюттік монархия.
- E) Корольдіктер, сословиелік монархия, абсолюттік монархия.

\$\$\$ 192. Эмфитевзис деген не?

- A) Аренда.
- B) Қысқа мерзімді жалдау.
- C) Ұзақ мерзімді жалдау.
- D) Мәңгілік жалдау.
- E) Ірі поместье.

\$\$\$ 193. Пекулий кімнің меншігінде болды?

- A) Патрицийлердің.

- В) Плебейлердің.
- С) Латифундистердің.
- Д) Шаруалардың.
- Е) Құлдардың.

\$\$\$ 194. Патронат деген не?

- А) Бір адамның өз бетінше екінші бір адамның қол астына кіруі.
- В) Феодалдық тәуелділік.
- С) Жерге меншік құқығы.
- Д) Шартты ұстау.
- Е) Жеке бостандық .

\$\$\$ 195. Колон деген кім?

- А) Құл.
- В) Жартылай тәуелді шаруалардың жерін жалдаушы ұсақ жалгер .
- С) Жеке басы тәуелді шаруа.
- Д) Жауынгер.
- Е) Жер иеленушіге тәуелді, жерді жалға алушы мұрагер.

\$\$\$ 196. Қай жылы Рим империясы Батыс және Шығыс болып бөлінді?

- А) 363 ж.
- В) 395 ж.
- С) 471 ж.
- Д) 332 ж.
- Е) 371 ж.

\$\$\$ 197. Рим империясының қай императоры ақша айналымын тұрақтандырды?

- А) Диоклетиан.
- В) Валент.
- С) Константин.
- Д) Валентиниан.
- Е) Адриан.

\$\$\$ 198. Қай жылы Рим империясында христиан діні мемлекеттік дін болып жарияланды?

- А) 212 ж.
- В) 267 ж.
- С) 337 ж.
- Д) 325 ж.
- Е) 381 ж.

\$\$\$ 199. «Галл соғысы туралы жазбалар» еңбегінің авторы кім?

- А) Тит Лукреций Кар.
- В) Тацит Публий Корнелий.
- С) Гай Юлий Цезарь.
- Д) Аммиан Марцеллин.
- Е) Арриан

\$\$\$ 200. Франктердің «Мартовские поля» ұғымы нені білдіреді?

- А) Тайпалық одақтың жиналысы.
- В) Ақсақалдар кеңесі.
- С) Жасықтық шонжарлардың кеңесі.

- D) Әскери байқау.
E) Нақты мәнге ие болмайды.

КУРСТЫҢ ОҚУ-ӘДІСТЕМЕЛІК ЖАҒЫНАН ҚАМТАМАСЫЗ ЕТІЛУІ:

Негізгі әдебиеттер:

1. Агрикультура в памятниках западного средневековья. / Под ред. О.А.Добиаш-Рожественской и М.И.Бургского. М.,-Л., 1936.
2. Антология педагогической мысли христианского средневековья. / Сост. и ред. В.Г.Безрогов, О.И.Варьяш. М., 1994. Т.1-2.
3. Опыт тысячелетия. Средние века и эпоха Возрождения: быт, нравы, идеалы. М., 1996.
4. Памятники средневековой латинской литературы IV – XI в.в. М., 1970.
5. Памятники средневековой латинской литературы X – XII в.в. М., 1972.
6. Социальная история средневековья. / Под ред. Е.А.Косминского и А.Д.Удальцова. М.,-Л., 1927. Т.1-2.
7. Средневековье в его памятниках. / Под ред. Д.Н.Егорова. М., 1913.
8. Стасюлевич М. История средних веков в ее писателях и исследованиях новейших ученых. СПб., Разн. изд. Т.1-3.).
9. Хрестоматия памятников феодального государства и права стран Европы. / Под ред. В.М.Корецкого. М., 1961.
10. Хрестоматия по истории средних веков. / Под ред. С.Д.Сказкина. М., 1961 – 1963. Т.1-2.
11. Хрестоматия по истории средних веков. / Под ред. Н.П. Грацианского и С.Д.Сказкина. М., 1953. Т.1., М., 1950. Т.2.
12. Введение в специальные исторические дисциплины. М., 1990.
13. Всемирная история. М., 1957. Т.3.
14. Господствующий класс феодальной Европы. М., 1989.
15. Грацианский Н.П. Из социально-экономической истории западно-европейского средневековья. М., 1960.
16. Гутнова Е.В. Классовая борьба и общественные сознание крестьянства в средневековой Западной Европе (XI – XV в.в.). М., 1984.
17. Европа в средние века: экономика, политика, культура. Сб. статей. К 80-летию акад. С.Д.Сказкина. М., 1972.
18. Идеино-политическая борьба в средневековом обществе. М., 1984.
19. История Венгрии. В 3-х т. М., 1971. Т.1.
20. История Византии. В 3-х т. М., 1967. Т.1-3.
21. История Европы с древнейших времен до наших дней. В 8 т. М., 1992. Т. 2. Средневековая Европа. М., 1993.
22. История Дании. М., 1996.
23. История дипломатии. М., 1959. Т.1.
24. История Ирландии. М., 1980.
25. История Италии. В 3-х т. М., 1970. Т.1.

26. История крестьянства в Европе. Эпоха феодализма. В 3-х т. Т.1, 2. М., 1985, 1986.
27. История Норвегии. М., 1980.
28. История Франции. В 3-х т. М., 1972. Т.1.
29. История Швеции. М., 1974.
30. Классы и сословия средневекового общества. / Под ред. З.В.Удальцовой. М., 1988.
31. Ковалевский М.М. Экономический рост Европы до возникновения капиталистического хозяйства. М., 1898 – 1903. Т.1 – 3.
32. Колесницкий Н.Ф. Феодальное государство (У – ХУ в.в.). М., 1967.
33. Ле Гофф Ж. Цивилизация средневекового Запада. М., 1992.
34. К.Маркс. Капитал. Т.3. Гл. 47. // Маркс К., Энгельс Ф. Соч. 2-е изд. Т.25. Ч.2. С.344 – 379.
35. Неусыхин А.И. Проблемы европейского феодализма. Избр.тр. М., 1979.
36. Политические структуры эпохи феодализма в Западной Европе (УІ – ХУІІ в.в.). Л., 1990.
37. Проблемы развития феодальной собственности на землю. М., 1979.
38. Самаркин В.В. Историческая география Западной Европы в средние века. М., 1976.
39. Сказкин С.Д. Очерки по истории западноевропейского крестьянства в средние века. М., 1968.
40. Средневековая Европа глазами современников и историков. Книга для чтения в пяти частях. / Отв. ред. А.Л.Ястребицкая. М., 1995. Ч.1 – 4.
41. Феодальная рента и крестьянские движения в Западной Европе ХІІІ – ХУ в.в. М., 1985.
42. Элита и этнос средневековья. / Отв. ред. А.А.Сванидзе. М., 1995.
43. В.О.Ключевский. Курс русской истории. Соч. В 9-ти томах. Т.1 – 5. М., 1987 – 1995.
44. Орта ғасырлар тарихы. 2 томдық. / Ред. басқарған С.Д.Сказкин. А., 1976 – 1979.
45. Античная древность и средние века. Свердловск, 1960 – 1995. вып.1 – 27.

Қосымша әдебиеттер:

1. Древние германцы. Сб. документов. / Сост. Б.Н.Граков, С.П.Иоравский. М., 1973.
2. Шервуд Е.А. Законы лангобардов. М., 1992.
3. Дворецкая И.А. Организация управления в остготском королевстве. ВВ. Т. 21., М., 1962.
4. Буданова В.П. Готье в эпоху Великого переселения народов. М., 1990.
5. Серотенко В.Т. История международных отношений в Европе во второй половине ІУ начале УІ в. Премь, 1975.
6. Корсунский А.Р., Гюнтер Р. Упадок и гибель Западной Римской империи и возникновение германских королевств (до середины УІ в.). М., 1984.
7. Григорий Турский. История франков. / Сост. В.Д.Савукова. М., 1987.
8. Салическая правда. / Пер. Н.П.Грацианского. А., 1971.

9. Серовайский Я.Д. Социальные противоречия и классовая борьба во Франкском государстве. М., 1979.
10. Литаврин Г.Г. Болгария и Византия в XI – XII в.в. М., 1960.
11. Великая Моравия. М., 1985.
12. Раннефеодальное государство на Балканах VI – XII в.в. М., 1985.
13. Этносоциальная и политическая структура раннефеодальных славянских государств и народностей. М., 1987.
14. Средневековое городское право XII – XIII в.в. Сб. текстов. // Под ред. С.М.Стама. Саратов, 1989.
15. Ястребицкая А.Л. Европейский город. М., 1993.
16. Средневековый город. Саратов, 1968 – 1989. Вып. 1 – 9.
17. Б.Куглер. История крестовых походов. Ростов Н/Д., 1955.
18. Заборов М.А. История крестовых походов в документах и материалах. М., 1977.
19. Басовская Н.И. Столетняя война 1337 – 1453 г.г. М., 1985.
20. Молдавская М.А. У истоков рабочего движения во Франции. Киев, 1989.
21. Хачатурян Н.А. Возникновение Генеральных Штатов во Франции. М., 1976.
22. Хачатурян Н.А. Сословная монархия во Франции XIII – XV в.в. М., 1989.
23. Социально-политическое развитие стран Пиренейского полуострова при феодализме. М., 1985.
24. История Испании IX – XIII в.в. М., 1976.
25. Уотт У.М., Какиа П. Мусульманская Испания. М., 1976.
26. Византийский земельный закон. Л., 1984.
27. Липишиц Е.Э. Законодательство и юриспруденция в Византии в IX – XI в.в. Л., 1981.
28. Лозинский С.Г. История папства. М., 1986.
29. Некрасов Ю.К. Реформация и крестьянская война в германских землях XVI в. – как раннебуржуазная революция. Вологда, 1984.
30. Майер В.Е. Крестьянство Германии в эпоху позднего феодализма.

МАЗМҰНЫ:

Кіріспе.	3
Семинар сабақтарды орындауға арналған әдістемелік нұсқаулар	5
«Орта ғасырлар» тарихы пәні бойынша студенттердің өзіндік жұмыстарына (СӨЖ) арналған тапсырмалар және әдістемелік нұсқаулары	15
Студенттердің жазбаша жұмыстар (рефераттар, эссе, терминдермен, ұғымдармен жұмыстар жүргізу) жазуына арналған әдістемелік нұсқаулар.....	19
Студенттердің оқытушының басшылығымен орындайтын өзіндік жұмыстарына арналған (СОӨЖ) арналған тапсырмалар және әдістемелік нұсқаулар	21
Терминдер сөздігі	35
«Орта ғасырлар» тарихы бойынша маңызды оқиғалардың тізбегі	38
Аралық және қорытынды бақылау жүргізуге арналған тапсырмалар	45
Тесттік тапсырмалар	46
Курстың оқу-әдістемелік жағынан қамтамасыз етілуі	75

Пішімі 60x84 1/12
Көлемі 79 бет 6,6 шартты баспа табағы
Таралымы 20 дана.
Ш.Есенов атындағы КМТЖИУ
Редакциялық - баспа бөлімінде басылды.
Ақтау қаласы, 32 ш/а.